

ARGUS

STICHTING KRITISCH FAUNABEHEER

7e jaargang
december 1982
nummer 4

(Foto Fred Hess)

In dit nummer o.a.

Anti Bont Campagne
Rotganzen
Eekhoorns

ARGUS is het kwartaaltijdschrift van de Stichting Kritisch Faunabeheer

Argus is gratis voor donateurs die minstens f 20,- per jaar betalen. Abonnementprijs f 20,- per jaar. Losse nummers f 5,- inclusief porto.

Redactie

Reinier Akkermans en Gerrit van Weess

Redactieadres

Pythagorasstraat 232,
7323 HN Apeldoorn
Telefoon (055) 66 09 80

Druk

Brouwer Offset BV, Utrecht

Expeditie

Leo Snellink

Adreswijzigingen opgeven aan

Pythagorasstraat 232,
7323 HN Apeldoorn

Aanwijzingen voor auteurs

Kopij graag in duidelijk machineschrift met 6 cm marge en dubbele regelafstand. Gebruik de voorkeurspelling. Grafieken en tekeningen graag in inkt.

De Stichting Kritisch Faunabeheer is een landelijke organisatie. Het doel is een moreel en wetenschappelijk verantwoord faunabeheer. De SKF tracht haar doel te bereiken door het verbeteren van wetten, het scheppen van milieuvriendelijke beheersmaatregelen, het stimuleren van onderzoek en het kenbaar maken van onderzoeksresultaten aan beleidsinstanties.

Secretariaat

Postbus 76, 1243 ZH 's Graveland,
Telefoon (02945) 13 19.

Bestuur

R. Akkermans, R. Boeve-Bant,
J. Kattens, H. Landman,
H. Niesen, G. van de Sande, P. Slot,
R. Stockmann, G. van Weess.

Penningmeester

Baandervrouwenlaan 135,
5282 TL Boxtel.
Giro 35 22 188

Testamentaire beschikking

Indien u de Stichting Kritisch Faunabeheer bij testamentaire beschikking wilt gedenken, bevelen wij u de volgende formule aan: „Ik vermaak aan de Stichting Kritisch Faunabeheer, gevestigd te 's Graveland de somma van f... (vrij van alle rechten, ook het recht van successie).

Inhoud ARGUS 1982/4

3. H. Brouwer en R. Daalder; Jaarvergadering in de Biesbosch.
4. H. Niesen; Beste Hugh...
5. H. P. Gallacher; Afscheidsrede scheidende voorzitter.
6. L. J. Dijkens; Predatie van kneuenesten door kraaien en eksters.
8. H. Brouwer; De bunzing ten offer aan traditie?
9. R. Daalder; Rotganzen op Terschelling, ongewenste vreemdelingen.
11. R. W. Akkermans; Mu sku srattenbe s trij ding.
12. G. J. van Weess; Bont een smerige zaak.
14. A. Conigs en E. Knegtering; Stootvogelvangst met kraaienvangkooien.
15. H. Pluijmakers; Havik en buizerd belaagd.
17. L. Hilgers; Problemen voor de havik in Brabant.
18. S.K.F.; Roofvogels bedreigd.
19. R. Bijlsma; Drukke eekhoorn: altijd eten, altijd bezig...

Knipselkrant

Donateurs die geïnteresseerd zijn in toezending (zes afleveringen per jaar) kunnen zich voor f 15,- (niet-donateurs f 25,-) per jaar abonneren via de penningmeester Stichting Kritisch Faunabeheer, postgiro 35 22 188, te Boxtel, onder vermelding „knipselkrant”.

Knipselarchief

De Stichting Kritisch Faunabeheer houdt een archief van kranteknipsels en artikelen uit weekbladen en dergelijke bij, die betrekking hebben op faunabeheer, jacht, stroperij enzovoorts. Daaruit wordt een keuze gedaan, die gepubliceerd wordt in onze knipselkrant. Wij verzoeken onze lezers, aan de gestadige uitbreiding van dit archief mee te werken, door ons knipsels en artikelen te zenden. Daarop dient de naam van de krant respectievelijk het tijdschrift met de datum van verschijning te worden vermeld.

Adres: SKF-knipselarchief:

Raadhuislaan 4,
3951 CH Maarn.

U kunt portokosten besparen door uw knipsels bijvoorbeeld . 1 keer per maand te verzenden.

Fotoarchief

Oud en nieuw foto- en filmmateriaal wordt graag ontvangen. Zij, die actief mee willen werken of over bijzondere kennis of vaardigheden beschikken wordt gevraagd zich met de redactie in verbinding te stellen.

Archief

Stuur uw overig documentatiemateriaal, zoals tijdschriften, boeken, wetenschappelijke artikelen en dergelijke naar:

Archief SKF,
Hogezijde 7,
2543 XP Den Haag.

Opening ganzenlijn

Op 1 september was het weer zover: de ganzenjacht werd geopend. Een leger van 35.000 jagers belaagt deze dieren. Menige grauwe gans, rietgans en kolgans moet dit met de dood bekopen. De Stichting Kritisch Faunabeheer dringt er reeds jaren bij de Minister van Landbouw op aan, de ganzenjacht in Nederland definitief te sluiten. En wel om de volgende redenen:

- Door sterke concentratie van de ganzen op een relatief klein oppervlak is het onmogelijk de invloed van de jacht op de populatie te bepalen. Vast staat echter dat van enkele soorten een groot deel van de wereldpopulatie in de wintermaanden in ons land verblijft.
- Bij slecht zicht zijn de meeste ganzesoorten nauwelijks van elkaar te onderscheiden, waardoor vaak ook zeldzame en beschermde soorten geschoten zullen worden. Denk aan de kleine rietgans.

De SKF wil door middel van de ganzenlijn gegevens over deze jacht verzamelen om tot een betrouwbaar overzicht van de ganzenjacht in Nederland te komen.

Via de ganzenlijn hoopt de SKF meer informatie te krijgen over: de bejaagde ganzesoorten, de manier waarop gejaagd wordt, de geschoten aantallen, het aantal jagers, de plaats waar gejaagd wordt, eventuele aangeschoten ganzen, de frequenties en de tijden waarop gejaagd wordt.

Het nummer van de ganzenlijn is 04116 - 78446 (Gerard van de Sande), bij geen gehoor (085) 33 60 45 (Rita Stockmann)

Jaarvergadering in de Biesbosch

Hans Brouwer en Remco Daalder

Na de rijdende en de wandelende jaarvergadering was het dan nu de beurt aan de varende. In het Brabantse dorp Lage Zwaluwe werden op zaterdagochtend 6 november 150 SKF'ers op een forse boot geladen, die vervolgens zo'n twee uur lang zijn weg zocht door de kreken en de plassen van de Dordtse Biesbosch. Kraakhelder weer, een frisse wind en konstante zon zorgden ervoor, dat iedereen aan dek was. In de oevers van de kreken viel het grote aantal muskusrattenholen op. Een visarend, een paar buizerds, grauwe ganzen, aalscholvers en zelfs een wezel zorgden voor de nodige levendigheid. Enkele mannen van Staatsbosbeheer verstreken informatie over dit gebied. Zo kwamen o.a. de problemen met het toerisme en de herintroductie van de bever aan bod. Wat het eerste betreft verwacht men veel heil van het aanleggen van zandstrandjes. Die zullen de toeristen lokken waardoor de rest van het gebied rustig blijft. Wat het tweede betreft, hierover viel nogal wat enthousiasme te bespeuren. Er lijken weinig praktische problemen te zijn die bever-herintroductie in de weg kunnen staan. Of dit een goede zaak is, daarover móeten we het later nog maar een keer hebben.

Na een flinke hoeveelheid buitenlucht, waarbij volop de gelegenheid was voor het ontmoeten van allerlei bekenden en onbekenden uit SKF-kring, werd

aangelegd bij het restaurant De Fuik. Een prima plek om een lezing over sportvissen te geven! Midas Dekkers, ironisch en slagvaardig als altijd, opende de aanval op de 1 1/2 miljoen sportvissers, die jaarlijks een slordige miljard vissen aan de haak slaan. Door dit gevis en het uitzetten van rare exoten als regenboogforel en (gras)karper wordt het onderwatermilieu („het grootste aaneengesloten natuurgebied van ons land") zeer ruw verstoord. Dat natuurbeschermers en vooral ook SKF'ers deze vorm van jacht aan moeten pakken, is duidelijk. Over de te volgen tactiek bestaat echter blijkbaar nog veel onenigheid, gezien de verhitte discussies in de zaal.

Wellicht dat de instelling van een werkgroep hier verbetering in kan brengen. Hierna was Hugh Gallacher aan de beurt. Zes jaar voorzitter, zes jaar op de bres tegen de jacht! Zijn laatste officiële handeling voor de SKF bestond uit een korte blik op verleden en toekomst, waarbij hij een optimistisch geluid liet horen: „De jacht hangt momenteel aan een zijden draadje en wij zijn er om dat draadje door te knippen!" Voor zijn vele werk voor de SKF werd hij uit naam van de leden bedankt door het overhandigen van een schitterende ganzen-plaquette. Onze eigen duivelskunstenaar Frans Bijvank voegde daar nog een fantasiebeest van eigen makelij aan toe.

(Foto Jacqu.es van der Neut)

Hiermee kwam een einde aan de vergadering. Een geëmotioneerde Hugh bedankte iedereen en Harm Niesen sloot de bijeenkomst af en wenste iedereen een goede terugreis. Die terugreis begon in elk geval goed. Toen we naar buiten liepen en de bus in wilden gaan, kwamen 72 kraanvogels langsvliegen, in een lange lijn laag over de Biesbosch tegen de ondergaande zon; een hommage aan de SKF? In elk geval wel het prima einde van een zeer geslaagde dag!

Verhoging minimumdonatie tot f 20,-

Het is al weer vijf jaar geleden, dat het bestuur van de Stichting Kritisch Faunabeheer de minimumdonatie voor gratis toezending van Argus op f 15,— stelde. Vijf jaar lang deelden inflatie en geldontwaarding ons niet. Helaas zijn we ruimschoots het punt gepasseerd waarop de kosten de baten overtreffen. De kosten per donateur bedroegen in 1982 f 24,—. Velen betaalden gelukkig meer. Om deze scheef getrokken verhouding enigszins recht te trekken, heeft het bestuur besloten de minimumdonatie voor gratis toezending van Argus te verhogen tot f 20,— per jaar. Wij hopen dat u dit niet bezwaarlijk vindt en ons blijft steunen.

Beste Hugh...

Harm Niesen

De tijd is gekomen om afscheid te nemen van Hugh Gallacher. Hij heeft een baan aanvaard waarbij hij zijn functie daar niet kan combineren met zijn functie als voorzitter van de SKF. Aan één kant is dat verschrikkelijk jammer, maar we weten dat hij ook in de toekomst de SKF een goed hart zal toedragen. Terugkijkend naar de afgelopen zes jaar is een hoop gebeurd. Als bestuurslid van de SKF vind ik, dat het lijkt alsof de laatste twee jaar minder werk is verzet, dan in de eerste periode van ons bestaan. Wanneer je daar dieper over nadenkt, komt dit idee vooral omdat je aan een aantal dingen gewend raakt. In het begin van ons bestaan waren we heel blij als een journalist een gewillig oor aan ons leende. In de loop van de jaren zijn we daaraan wat meer gewoon geworden. We zijn ook meer gewend aan het feit dat jagers agressief kunnen reageren op onze argumentatie. Het gewenningsproces maakt dat je moet zoeken naar iets nieuws. Wat nu uiteraard moeilijker te vinden is dan in het begin van ons bestaan. Misschien vinden sommige mensen ons daarom een beetje vervlakt. Misschien hebt u zelf ook het idee gekregen, dat de SKF het afgelopen jaar iets minder fanatiek te keer is gegaan. Ik kan u verzekeren, dat dit persé niet het geval is geweest, zeker niet intern.

Op de achtergrond

Laat ik terugkomen bij onze scheidende voorzitter. Een aantal mensen zullen denken naar buiten toe heb ik niet zo verschrikkelijk veel van hem gemerkt. Als u iets over de SKF hoorde, las of zag waren het vaak anderen dan de voorzitter. Dit betekende niet, dat hij stiekem op zijn kamertje zat te wachten tot hij de volgende vergadering moest leiden. Zijn stuwende kracht lag vooral in het functioneren en profileren van het bestuur. Eigenlijk is dit ook de taak van een goede voorzitter.

Bestuursveranderingen

Het afgelopen jaar is uiterlijk rustiger geweest, omdat we binnen de stichting bezig geweest zijn met het aanpassen van de SKF aan de eisen van de huidige tijd. In het bestuur zijn een hoop veranderingen gaande. Het bestuur zal in de toekomst aanmerkelijk gestroomlijnder functioneren. Het zal zich meer gaan bezig houden met algemene beleidslijnen. Meestal moest direkt gereageerd worden op voor ons

opdoemende zaken. Een eigen beleid konden we niet voeren. De stichting holde achter de gebeurtenissen aan. Afgelopen jaar hebben we de feiten op een rijtje gezet. Wat zijn onze eerste prioriteiten? Waar willen we uiteindelijk naar toe? Langs welke weg kunnen we dat bereiken? Ik kan u verzekeren dat wij speciaal bij dit soort vraagstukken een voorzitter als Hugh Gallacher node zullen missen.

Het ligt in onze bedoeling de verantwoordelijkheid te spreiden en gedeeltelijk buiten het bestuur te leggen. Gedifferentieerde groepen mensen zullen zich met speciale problemen bezig gaan houden. Een zo'n specifiek onderwerp is door Midas Dekkers vanmiddag aangesneden, de visserij. We waren daar nog niet aan toegekomen. Het afgelopen jaar hebben we toestanden gehad rond de aalscholvers, het al of niet sluiten van de jacht tijdens de strenge vorst periodes en de jacht op rotganzen. Tot nog toe en zeker aan het begin van ons bestaan, stonden dit soort problemen plotseling voor onze deur.

Nieuwe voorzitter

Momenteel hebben wij nog geen nieuwe voorzitter, maar dat hoeft u niet te verontrusten. We zijn bijna rond en ik hoop hem binnen enkele maanden aan onze donateurs voor te stellen. Als het de beoogde kandidaat wordt behoeven we voor de toekomst niet te vrezen.

Donatie verhoging

Ook de Stichting Kritisch Faunabeheer heeft de afgelopen tijd te lijden van de achteruitgaande economische situatie. Vele donateurs zijn ook lid of donateur van een aantal andere natuurbeschermingsverenigingen en alles bij elkaar kost dat een hoop geld. Het bestuur is zich daarvan bewust. Het is iets dat ook in de toekomst parten zal blijven spelen. Ook wij zijn genoodzaakt onze minimum donatie te gaan verhogen. We ontdekten dat een normale donateur niet meer betaalt dan de kosten van zijn Argus. We zijn niet opgericht om alleen een tijdschrift uit te geven, maar ook om acties te ondernemen. Het bestuur heeft zich genoodzaakt gezien de minimum donatie te verhogen tot 20 gulden per jaar. Wij hopen dat dit geen onoverkomelijk bezwaar zal vormen. Zorgen kennen we dus wel, maar alles tezamen geen echte reden om de toekomst somber in te zien.

Geschenk

Ik wil besluiten met Hugh, namens bestuur en donateurs alle succes toe te wensen in zijn nieuwe werkkring op het Ministerie van Landbouw en Visserij. Sinds gistermiddag is zijn afdeling door de politiek daar ondergebracht. Wij hopen ook in de toekomst van zijn kundigheid gebruik te mogen blijven maken en hem op dit soort bijeenkomsten te kunnen blijven ontmoeten.

Hugh, weggaan gaat niet zomaar. Als symbool van de gebeurtenissen van de laatste tijd willen we je een muurplaque met wilde ganzen overhandigen. Het is ook symbolisch voor de hoge vlucht, die de carrière van onze voorzitter neemt. Hugh bedankt voor zes jaar voorzitterschap SKF en daarom dit „zwaarwichtige” kado.

Hugh Gallacher neemt de ganzenplaque, die hem door donateurs en bestuur is aangeboden, in ontvangst. (Foto Jacques van der Neut)

Afscheidsrede scheidende voorzitter

Hugh Gallacher

Dames en heren ik wilde een causerie houden over het begrip moreel verantwoord faunabeheer. De stemming zit er al aardig in, zodat ik besluit dit voor een andere gelegenheid te bewaren. Mede gezien het tijdstip zal ik mijn speech kort houden.

Twee dingen heb ik op mijn lever. Op de eerste plaats een korte opmerking over het begrip moreel verantwoord faunabeheer.

U weet, wij hebben twee deviezen in ons vaandel, een wetenschappelijk en een moreel verantwoord faunabeheer.

Over de inhoud van het wetenschappelijk verantwoord faunabeheer zijn de meningen het altijd eens geweest. Koncreet betekende dit alleen ingrijpen in de natuur wanneer wetenschappelijk is aangetoond, dat het nuttig, nodig en effectief is. Aan de wetenschappers om te bepalen of dit al dan niet op een adequate manier is aangetoond.

Het begrip moreel verantwoord faunabeheer heeft altijd meer onduidelijkheden om zich heen gehad. Soms zei men wel, hebben we dat moreel verantwoorde wel nodig. Zij redeneren: over associaties met privé-meningen, oncontroleerbare gevoelens en opinies worden we het toch nooit eens. Ik geloof dit niet.

Midas Dekkers heeft het geheel goed onder woorden gebracht. Hij zei: „Vissers zouden zich eigenlijk rot en dood moeten schamen over wat ze doen. Het zijn allemaal brave huisvaders. Het ontbreekt hen voornamelijk aan informatie. Men weet niet wat zich onderwater allemaal afspeelt.” Dat is de cloe waar het om draait. Men realiseert zich dikwijls gewoon niet wat men doet of wat anderen doen. Mensen zijn zo slecht nog niet is mijn rotsvaste overtuiging.

Moreel verantwoord wil eigenlijk niets anders zeggen dan het informeren van de bevolking. Het duidelijk maken wat gebeurt en op die manier proberen de publieke opinie te beïnvloeden.

Weest u ervan overtuigd, de jacht in Nederland, daar reken ik ook de visserij toe, hangt aan een zijden draadje. Dat zijden draadje is de motivatie, de ideeën van het publiek. Wanneer het publiek weet wat precies gebeurt, is het werkelijk heel snel afgelopen. Wat wij moeten doen, is het draadje doorknippen. Vertaald betekent dit voor ons informatie geven, informatie geven en niets anders.

Als ik de afgelopen zes jaar van kritisch faunabeheer terugkijk, zie ik dat we daar heel goed in zijn geweest. We hebben in een kort tijdsbestek met een betrekkelijk gering aantal mensen op het vlak van informatie geven ontzettend veel gedaan en bereikt. Wat dat betreft zie ik de toekomst zeer optimistisch tegemoet. Het tweede punt dat ik kwijt wil is een persoonlijke opmerking. Ik heb de afgelopen jaren heel prettige en vaak onverwacht vriendelijke contacten gehad

met allerlei kritische faunabeheerders, die wel of geen donateur van de SKF waren.

Een voorbeeldje, ik herinner mij één persoon, die na afloop van het kraaien symposium naar mij toekwam. Hij zei: „Ik ben donateur van Kritisch Faunabeheer en ik bedank u.” Ik begreep dit niet en vroeg waarom bedankt u mij. Hij antwoordde: „Wel u neemt het op tegen de jagerij. Ik vind het zo fijn dat jullie het doen.” Die man was daar helemaal blij om. Dat heeft mij enorm getroffen. Hij heeft mij vooral geleerd, dat wij niet alleen voor de dieren werken, maar ook voor de mensen. Dit laatste is vaak wel zo mooi.

Bovenstaande speech is door Hugh Gallacher bij zijn afscheid van de donateurs uitgesproken op de onlangs in Lage Zwaluwe gehouden jaarvergadering.

Vele donateurs vergezelden Hugh bij zijn „laatste reis” met de SKF. (Foto Jacques van der Neut)

Schiet een gans

Nee natuurlijk niet, dat doen anderen wel. Een legertje van ongeveer 35.000 jagers belaaft de ganzen weer. Tot 31 januari loopt menig grauwe gans, rietgans, of kolgans kans zijn bezoek aan Nederland met de dood te moeten bekopen. Evenals vorig jaar is de Stichting Kritisch Faunabeheer geïnteresseerd in allerlei gegevens rond deze wrede sport. De SKF hoopt informatie te krijgen over de bejaagde soorten, de wijze van jagen, het aantal jagers, de plaats, aantallen (aan-)geschoten ganzen, de frekwentie waarmee en de tijd waarop gejaagd wordt.

Hoort of ziet u iets, bel ons even.

Gerard v/d Sande - 04116-78446 of Rita Stockmann - 085-336045.

Donateurs SKF krijgen reductie op het Vogeljaar

Bij velen zal het tijdschrift „*Het Vogeljaar*” geen onbekende zijn. In dit tijdschrift worden allerlei gegevens gepubliceerd over de in Europa in het wild levende vogels. Donateurs van de Stichting Kritisch Faunabeheer kunnen het blad, zes nummers per jaar, tegen een gereduceerde prijs ontvangen. De gereduceerde prijs bedraagt f 15,50 (niet-donateurs f 18,—). Graag op uw girostrook vermelden „*donateur SKF*”. Nieuwe abonnees kunnen zich opgeven door overmaking van f 15,50 op giro 964472 tnv Administratie Het Vogeljaar, Laan van Altena 30, 2613 AJ Delft onder vermelding van „*nieuw abonnement Vogeljaar*” en „*donateur SKF*”.

Predatie van kneuenesten door kraaien en eksters

Lieuwe J. Dijkse

Een veelgehoorde klacht van jagers, terreinbeheerders, natuurliefhebbers en dergelijke is dat er als gevolg van nestroof door kraaien en eksters geen jonge zangvogels meer zouden uitvliegen. Door mijn werk in één van de duinreservaten van Staatsbosbeheer op Texel, ben ik de afgelopen 7 jaar in de gelegenheid geweest hierover gegevens te verzamelen.

Het onderzoeksgebied

Bij inventarisaties van de broedvogels werden veel nesten van zangvogels gevonden. De geslaagde legfels werden dan door mij geringd. Van het totaal aantal gevonden nesten is dus na te gaan, welk deel het tot een goed einde brengt. Het gebied waar deze gegevens werden verzameld is het natuurreservaat Westerdunen/Bleekersvallei in de boswachterij Texel. Deze duinen worden in het westen begrensd door het strand, in het oosten door de Staatsbossen en strekken zich uit van strandpaal 14 tot paal 16 1/2. De oppervlakte is ongeveer 225 ha. Het is een afwisselend relatief kalkarm duingebied met hoge duintoppen (tot ± 20 m boven NAP) en grote valleien (op ± 4 m boven NAP). Vroeger stonden deze valleien in de winter en het voorjaar gedeeltelijk onder water. Als gevolg van de dalende grondwaterstand is dit nu nog slechts bij uitzondering het geval. Ze zijn nu plaatselijk ruig begroeid geraakt, met o.a. berk, galigaan, pijpestrootje, kruipwilg en duinriet. De iets hoger gelegen valleien zijn begroeid met kraai- en struikheide en ook weer kruipwilg. Op de duinhellingen overheersen duinroosvegetaties en, meer naar zee toe, helm.

Welke predatoren

In het gebied broedden de volgende potentiële predatoren: kauw, ekster, zilver- en stormmeeuw. Bovendien werd het vrijwel dagelijks bezocht door kraaien en eksters en torenvalken die in het aangrenzende bos broedden. Rans-, en velduilen kwamen ook veel in het gebied jagend voor en vooral na 1978 ook blauwe en bruine kiekendieven. Kleine zoogdieren als egel, bruine rat, hermelijn en verwilderde katten en fretten behoren ook te worden genoemd.

Van al deze soorten zijn echter hoogst waarschijnlijk zwarte kraai en ekster het meest verantwoordelijk voor het leegroven van nesten. De kauwen foerageren meestal op het cultuurland oost van de Staatsbossen. Als kraaiachtige is hij toch opgenomen in het overzicht van broedparen (zie tabel 1). NB Bij de aantallen kauwen is een kolonie van ± 50 paar (in 1981) aan de bosrand, niet opgenomen.

Werkwijze

Het inventariseren van de aantallen broedvogels gebeurde door het op kaart intekenen van zangposten en nestvondsten. Van de vondsten werden ook de vinddata genoteerd. Het vinden van nesten gebeurde soms toevallig, soms gericht (door het volgen van oude vogels met voer in de snavel) ten einde de jongen te kunnen ringen. Uiteraard werden ook de ringgegevens (data, aantal jongen, etc.) genoteerd. Van zangvogels die talrijk in het gebied voorkomen, zoals fitis en graspieper (resp. ± 27 en ± 23 broedparen jaarlijks), werden de meeste nesten gevonden door deze gerichte methode. Voor het bepalen van het broedsucces van deze soorten zijn de verzamelde gegevens dus nauwelijks bruikbaar; de legfels die mislukken vóór er jongen in het nest zijn, worden dan immers niet in beschouwing genomen.

De kneu

De gelukkige omstandigheid bestaat dat de talrijkst voorkomende zangvogel de kneu is. Deze soort voert de jongen uit de krop en nesten zijn dus nauwelijks te vinden door het volgen van oude vogels met voer. Wel is het gemakkelijk de nestelende paartjes te volgen en zo de nesten te vinden. Ook werd een groot aantal nesten „toevallig” gevonden in

alle stadia van de broedcyclus. In tabel 2 staan de gevonden gegevens gerangschikt per jaar.

De inventarisaties werden steeds door 3 personen (bewakers) uitgevoerd. Twee daarvan (Leo Daalder en ikzelf) hebben daar in alle zeven jaren aan meegewerkt, zodat de inventarisatiemethode en interpretatie vrijwel constant is geweest.

Verliezen door predatie

Hoeveel van de niet geslaagde legfels zijn gepredeerd? Exacte gegevens zijn daarover niet verkregen. Waarschijnlijk ligt dit dicht bij de 100%. Een enkele maal bleek bij controle een nest verlaten. Soms om onduidelijke redenen (sterfte ouders?), soms door vermoedelijke verstoring, wanneer een nest bijvoorbeeld zeer dicht aan een wandelpad lag. Bij controle leeg aangetroffen nesten waren soms geheel gaaf, soms geheel uit elkaar getrokken. Een enkele maal werd bij een vlak boven de grond geplaatst nest een keurig cirkelrond gaatje in de bodem aangetroffen (muizenwerk?). We kregen de indruk dat er vroeg in het seizoen meer nesten worden leeggeroofd dan later. Uit de gegevens komt dit ook duidelijk naar voren: van de 177 legfels gevonden in april en mei, slaagden er 35 (19,8%); van de 115 legfels uit juni, juli en augustus slaagden er 52 (45,2%). Uiteraard een zeer significant verschil ($X^2 = 15,6$ $p < 0,001$). Er zijn enkele oorzaken voor dit verschijnsel te noemen. Het is bekend dat kraaien en eksters in de periode dat ze jongen hebben, meer groter dierlijk voedsel verzamelen dan in andere perioden. En, ten tweede, vroeg in het voorjaar zijn de struiken in de duinen nog vrijwel geheel kaal en de nesten dus gemakkelijker te vinden. Dit laatste zou wel eens meer voor ons mensen dan voor predatoren kunnen gelden!!

Gemiddeld bleek dus een kleine 30% van de gevonden legfels te slagen. Er is geen reden aan te nemen dat dit cijfer lager zou zijn bij niet gevonden legfels. Het vinden van en, soms enkele malen, controleren van nesten kan immers leiden tot verhoogde predatiekans. Het overzicht toont dat het broedsucces van jaar tot jaar sterk verschilde. De belangrijkste predatoren zijn in de verschillende jaren vrijwel constant in aantal geweest. Alleen het aantal broedparen van de kauw was aan sterke schommelingen onderhevig. Hoewel de reeks van jaren erg kort is om er veel van te kunnen zeggen, is er geen aantoonbare correlatie tussen het aantal kauwen en het broedsucces van de kneuen ($r = -0,007$).

Effekt predatie op populatie grootte

De kneu lijkt een goed aan predatie aangepaste soort. Een lang broedseizoen (half april tot in augustus), waarin 2 of 3 broedsels kunnen worden groot

aantal paren	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981
eksters, broedend	2	4	5	6	5	5	5
eksters, bezoekend	3	3	2	2	3	2	2
kauwen, broedend	45	76	53	43	69	54	40
zwarte kraaien, bezoekend	3	3	3	3	3	3	3

Tabel 1 Aantal paren kraaiachtigen in het onderzoeksgebied.

aantallen	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	totaal	gemiddeld per jaar
broedparen	41	45	40	48	38	43	44	299	42,7
gevonden legsels	33	52	46	44	24	33	60	292	41,7
geslaagde legsels	11	10	10	13	10	16	17	87	12,4
procenten geslaagd	33,3	19,2	21,7	29,5	41,7	48,5	28,3		29,8
gemiddeld aantal jongen in geslaagde legsels	4,3	4,9	4,3	4,4	3,7	4,2	4,3		4,3 (s=1,1)

Tabel 2 Het broedsukses van de kneu in het onderzoeksgebied.

gebracht. Bij het mislukken van een broedsel wordt vaak weer een vervolgpoging gedaan. Hoeveel broedpogingen er totaal in één broedseizoen kunnen worden ondernomen is (mij) niet bekend. Als we dit op 3 stellen, kunnen we met de gegevens uit het overzicht uitrekenen hoeveel jonge kneuen er totaal jaarlijks uitvliegen. In de gemiddelde situatie met 43 paar, 29,8% geslaagde legsels en 4,3 jong per geslaagd legsel zijn dit er 165. In elk geval is het dus niet waar dat er geen jonge kneu meer uitvliegt!! De vraag is nu, zijn dit er genoeg om de soort in stand te houden. Er lijken genoeg jongen groot te komen: de stand is immers al 7 jaar ongeveer gelijk gebleven. Maar dit kan natuurlijk ook door immigratie van elders geboren kneuen worden veroorzaakt. In werkelijkheid vindt er altijd uitwisseling plaats tussen verschillende delen van het

broedgebied. Hoeveel jongen zijn er jaarlijks nodig om de aantallen constant te houden, zonder dat er uitwisseling plaats heeft? De jaarlijkse sterfte bij kleine zangvogels ligt rond de 60%. Van de (gemiddeld) 43 paar zijn er na één jaar dus 17 paar (= 34 exemplaren) over. Om dit verlies aan te vullen moeten er van de 165 uitgevlogen jongen na de eerste winter dus 52 over zijn. Dat wil zeggen dat er onder de jonge vogels dan een sterfte van 68,5% mag optreden.

Konklusie

Ook al omdat we enkele factoren zo ongunstig mogelijk hebben ingeschat (slechts 3 broedpogingen; wellicht meer mislukkingen door nestcontrole), lijkt het er dus op dat de kneu in de Westerdunnen/Bleekersvallei zich in een volkomen natuurlijke, stabiele positie bevindt. Het in het broedseizoen jagen op kraaien en eksters, zoals dat in

verschillende natuurterreinen op Texel (Staatsbossen, duinreservaten) gebeurt, zou dan ook verboden moeten worden!

Nieuwe ganzensticker

De Stichting Kritisch Faunabeheer heeft een nieuwe ganzensticker uitgegeven. De sticker is ovaal en in 4 kleuren uitgevoerd met als tekst „stop ganzenjacht”. Met deze sticker kunt u uw afkeer tonen tegen de zinloze jacht op deze fraaie vogels. 1 sticker f 1,60, 4

stukks f 4,60 (inklusief porto). Bestelling door storting op giro 13093 van Propagandafonds SKF, Oosterbeek onder vermelding van „ganzesticker”.

(Ontwerp Ineke van den Abeele)

Lezingen door de SKF

Ook het komend winterseizoen zijn medewerkers van de SKF bereid lezingen te houden voor clubs, verenigingen, scholen en dergelijke, die geïnteresseerd zijn in het werk en de doelstellingen van de Stichting Kritisch Faunabeheer. De lezingen zijn kosteloos. Hebt u belangstelling neem dan contact op met: Reinier Akkermans, Klaverstraat 21, 3572 VB Utrecht, telefoon 030-710119.

Argus in 1983

Ook in 1983 zal Argus weer vier keer verschijnen. U kunt een Argus in uw brievenbus verwachten in de maanden februari, mei, augustus en november. Over zetklaar maken, drukken en dat soort werk doen wij ongeveer 1 tot 1½ maand. Daarom heeft de redactie de kopij graag in huis voor: Argus 83/1-1 januari, Argus 83/2-1 april, Argus 83/3-1 juli en Argus 83/4-1 oktober.

Uw kopij, artikelen, foto's en wat dies meer zij uiterlijk voor een van deze data aan ons toegestuurd, maar liefst eerder.

WERF EEN DONATEUR

De bunzing ten offer aan traditie?

Hans Brouwer

Tradities zijn goed en dienen in ere hersteld te worden. Een ieder ziet dat deze redenering een kromme is. Wie durft te beweren dat katknuppelen, palingtrekken, genkrijden of kievitseieren rapen goede tradities zijn? Toch is deze redenering een argument van de op 28 mei 1982 opgerichte „Nederlandse Vereniging van Bunzingjagers” om de traditionele bunzingjacht gelegaliseerd te krijgen. Moeten we deze mensen als dom beschouwen; een onbetekenende club die we links kunnen laten liggen? SKF meent van niet! Deze nieuwe jagersclub vormt een nieuwe natuurbedreiging; het is zelfs niet onmogelijk dat de oprichting alleen al voor een opleving van de bunzingjacht zorgt.

Voor de natuurbescherming is het zaak het doen en laten van deze lieden te volgen en te zorgen dat hun idealen niet uitkomen!

De doelstellingen

De doelstellingen van de Nederlandse Vereniging van Bunzingjagers zijn:

- contacten leggen met bevoegde instanties om in overleg te trachten tot een zodanige wijziging van de huidige wettelijke regeling te komen, dat de traditionele bunzingjacht weer op legale wijze uitgeoefend kan worden. De schoontijd moet ook ter sprake komen;
- de Officieren van Justitie ondertussen verzoeken niet tot het vervolgen van de traditionele bunzingjagers over te gaan.

De jachtwet

Sinds 1954 behoort de bunzing niet meer tot het schadelijk, maar het overig wild (art. 2 lid 1). Toch achtervolgt zijn schadelijk wild verleden hem. Volgens de jachtwet (art. 8 lid 2) mag de grondgebruiker de bunzing op zijn erf bejagen. Niet iedereen is gerechtigd de bunzing overal te verdelgen. De jager mag de bunzing met geoorloofde middelen, het geweer (art. 22 lid 1), in zijn jachtveld vervolgen. De bunzing heeft evenals wezel en hermelijn een schoontijd van 16 februari tot 15 juli. Die schoontijd kreeg de bunzing in 1977 toen hij uit artikel 8 lid 1 verwijderd werd, waarin de dieren vermeld staan waarop de beschermende wetsregels in de regel niet van toepassing zijn (houtduif, zwarte kraai, kauw, vlaamse gaai, ekster, konijn, vos en verwilderde kat).

De murdejacht

De traditionele bunzingjacht of murdejacht, 's nachts met hond en spade, werd na 1954 strafbaar. De bunzingjacht werd immers onderworpen aan de wetsregels en dus mochten alleen grondgebruiker en jager respectievelijk op eigen erf en jachtveld de bunzing met het geweer bejagen. Waarom hebben de murdejagers zich pas na 28 jaar verenigd? Het antwoord geven ze zelf: „De laatste jaren zijn er wat problemen

tijdens de uitoefening. Het kan zijn dat men weggestuurd wordt door de politie of dat er zelfs procesverbaal wordt opgemaakt. Dit komt doordat de oude lichte politiemensen langzaam verdwijnt. Deze waren goed bekend met de aard en geschiedenis van de bunzingjacht en stond daar welwillend tegenover. Een jongere lichte politiemensen mist soms dit begrip hetgeen in de praktijk aanleiding kan geven tot moeilijkheden.” De murdejacht kon dus al die jaren ongestoord doorgaan, want de oude politiemensen hielden wel een oogje toe. Wetten waarborgen de natuurbescherming in de praktijk blijikbaar niet.!

Argumenten

De argumenten van de bunzingjagers vóór de murdejacht zijn:

- de traditionele bunzingjacht met hond en spade wordt al eeuwenlang uitgevoerd;
- de erkende jacht heeft geen belang bij de bunzing als bejaagbaar wild. Men probeert de bunzing slechts weg te vangen als een te grote bunzingstand ten koste gaat van het overig wild;
- de Nederlandse Vereniging van Jachtopzichers spreekt van een onaanvaardbare toename van de roofdierstand.

Als het om de natuur gaat denk je dat niemand argumenten als „we jagen op deze manier omdat het al eeuwen gebeurt” en „wij kunnen er gerust op jagen want geen andere jagersgroep doet het” serieus neemt. Helaas moeten we niet al te licht over deze argumenten heenstappen. Wordt niet juist het kievitseierenrapen instand gehouden omdat het een traditie is? Beide eerste argumenten hebben natuurlijk niets met natuurliefde te maken. Ze getuigen van een opvatting die voor de SKF onbegrijpelijk is: „zolang een dier niet zeldzaam is, is er geen reden waarom we er niet op zouden jagen.”

Het derde argument is het enige biologische! We zijn echter altijd wat huiverig als het gaat om de uitspraken van de jachtopzichersvereniging. Deze mensen zien de roofdieren als concurrenten van de jagers en zijn ze daarom liever kwijt dan rijk. Biologen hebben geen aanwijzingen voor een toename van de bunzingstand, eerder voor een achteruitgang. Heggen, houtwallen en andere kleinschalige landschapslementen worden vernietigd dankzij ruilverkaveling, huizen- en wegenbouw en ontgrondingen (Wallage 1982, Criel 1982). Naar aanleiding van gesprekken met boswachters, boeren, jachtopzichers en jagers concludeert de „Vereniging Das en Boom” dat de bunzing achteruitgaat (Dirkmaat 1982).

Nuttig

Om de nare gewoonte dieren in nuttig en schadelijk te verdelen te volgen (en daarmee in de denkwijze van boeren en jagers te blijven) staat het onomwonden vast dat de bunzing een nuttig dier is. Zijn voedsel bestaat uit veldmuizen, ratten, muskusratten, konijnen, hazen, wormen, insecten en kikkers.

Konklusie

- De traditionele bunzingjacht is strafbaar en dient door politiefunctionarissen als zodanig behandeld te worden. Het is aan de natuurbescherming de overheid op zijn taken te wijzen!
- De bunzing is een nuttig dier en verdient als zodanig een volledige bescherming. Feitelijk dient de jacht op de bunzing in zijn geheel gestopt te worden.

Geraadpleegde literatuur

- Criel, D. (1982) *De kleine marterachtigen, bescherming dringend noodzakelijk*, *Argus* 7(2): 19-21.
- Dirkmaat, J. (1982) *Marterachtigen bedreigd*, *Argus* 7(2): 10-11.
- Kramer, Q. J. M. en G. F. Spreen (1978) *Jachtwet en nuttige dierenwet 1914*, *Tjeenk Willink Zwolle*.
- Wallage, J. M. (1982) *De bunzing, Huid en haar* 1(4):153-156.

Bericht voor de kalme wandelaar

Door Henk van Zuiden werden korte stukjes proza en poëzie van verschillende bekende auteurs (onder anderen Midas Dekkers, Yvonne Keuls en Simon Carmiggelt) bijeengebracht in het boekje Bericht voor de kalme wandelaar. Dit resulteerde in een zeer zwartgallige kijk op mens, dier en milieu. Een boekje om af en toe een stukje uit te lezen.

Henk van Zuiden, Bericht voor de kalme wandelaar. Uitgeverij Omniboek Den Haag, prijs f 12,90 (in de boekhandel).

Rotganzen op Terschelling, ongewenste vreemdelingen

Remco Daalder

April '82. In de anders zo rustige Terschellinger polder wordt het gestage gedreun van knalapparaten afgewisseld met geweerschoten. Groene mannen stappen uit een auto, zwarte vogels vluchten naar het wad. Voor één van hen is het te laat. Hij zal Terschelling nooit verlaten. . .

April '82. Op tv horen we in het journaal verklaren dat de verjaagacties op Terschelling een groot succes zijn. De boeren hebben lang niet zoveel schade geleden als in voorgaande jaren, de ganzen hebben hun heil elders gezocht. . .

Rotgans

In 1950 werd in ons land de jacht op de rotgans gesloten. In 1954 en 1966 volgden respectievelijk Engeland en Frankrijk dit goede voorbeeld. Een lichte vooruitgang van de rotganspopulatie werd merkbaar. Toen in 1972 de voorjaarsjacht in Denemarken werd gesloten ging de populatiegrootte met forse sprongen omhoog. In 1960/61 waren er 22.000 rotganzen, in 1979/80 170.000. Na enkele slechte broedseizoenen daalde dit aantal weer tot 125.000 vogels in 1981/82. De ganzen waarover deze beschouwing gaat luisteren naar de wetenschappelijke naam *Branta bernicla bernicla*. Een ondersoort dus; de andere twee ondersoorten komen in ons land nauwelijks voor en blijven dan ook buiten beschouwing. De ganzen waarover we het hebben broeden in noord-west Siberië. In de herfst trekken ze naar noord-west Europa en sommigen doen daarbij ook het waddengebied aan. In herfst en winter blijven de aantallen daar relatief laag. In de lente wordt het echter anders. In maart stijgt het aantal

ganzen enorm. Tot eind mei verblijft vrijwel de hele wereldpopulatie van de rotgans in het waddengebied. Ons Nederlandse gedeelte neemt daarvan zo'n 33-50% voor z'n rekening. Deze periode is van groot belang voor de rotganzen. Ze moeten vetreserves voor de trek naar hun noordelijke broedgebieden aanleggen, en de vrouwtjes zullen op die vetreserves ook tijdens het broedseizoen moeten teren. De maand april is de kritieke tijd voor het broedsucces van de rotganzen. Kunnen ze dan niet voldoende vetreserves aanleggen, dan is er grote kans dat het broedseizoen mislukt.

Terschelling

Ook het eiland Terschelling krijgt z'n deel van de ganzen die van onze gastvrijheid komen profiteren. In mei bevindt zich soms 10-20% van de wereldpopulatie op de Terschellingse kwelders! De voedsel生态学 van de rotgans op dit eiland is nauwkeurig onderzocht. In de herfst eten de ganzen „braaf ’ zeesla, darmwier en klein zee gras van het wad. In december gaan

ze zich echter „minder netjes” gedragen. Tot grote woede van de Terschellinger boeren vergrijpen ze zich dan aan het cultuurgras in de polders! Dat blijft zo tot in april, in mei schakelen ze weer om en gaan op de kwelders fourageren op allerlei onkruiden, waaraan niemand geld verdient en die ze dus van harte gegund zijn.

Texel als voorbeeld

Op Texel zat men met hetzelfde probleem. De boeren daar klaagden steen en been over de kapitaal-vretende ganzen. Die problemen zijn nu opgelost. Een oude hoeve, Zeeburg, werd aangekocht. Daar mogen de ganzen rustig eten. Proberen ze het elders, dan worden ze verjaagd door een man van Staatsbosbeheer en als ze erg hardnekkig zijn, schiet hij er een paar dood. (In 1981/82 12 stuks). Inmiddels hebben de ganzen hun lesje geleerd. Ze blijven keurig op het hun toegewezen lapje grond.

Iets dergelijks moet de Terschellinger boeren voor ogen hebben gestaan toen zij hun klachten bij Faunabeheer deponeerden. Op Terschelling zou geen grasland, maar de natuurgebieden Bosplaat en Groene voor alternatieve fourageermogelijkheden moeten zorgen. Poldergras is tot half april hoogwaardiger voedsel dan kwelderplanten (daarna is het andersom) en de ganzen gaan natuurlijk niet zonder slag of stoot op ander, minderwaardig voedsel over.

Faunabeheer

De Directie Faunabeheer besloot de helpende hand te bieden. Samen met Staatsbosbeheer, de Wildschadecommissie Friesland, de georganiseerde landbouw en de Wildbeheereenheid Terschelling werd een plan uitgewerkt om een einde te maken aan de rotgansproblemen. Zeer in het kort hield dit plan in:

1. Scheppen van meer alternatieve fourageermogelijkheden voor de rotganzen door een uitbreiding van het beweide gedeelte van de Groede van 250 naar 300 ha;
2. Verjaging van de ganzen uit de polders naar de natuurgebieden Bosplaat en Groede.

De uitvoering van de maatregelen zou gebeuren door de boeren zelf en de leden van de Wildbeheereenheid Terschelling. Een speciale adviesgroep van vijf man (onder wie drie leden van de Wildbeheereenheid Terschelling) zou nagaan welk effect de maatregelen hadden en voor een zorgvuldige evaluatie zorgdragen. Het Rijksinstituut voor Natuurbeheer (RIN) stelde twee onderzoekers aan die de jagers én de ganzen op de voet moesten volgen. Verjaging uit de polders stond dus centraal. Hiervoor hadden de boeren vuurpijlen, rotjes, schriklint,

Nederland; het enige land in West-Europa waar op de rotgans wordt gejaagd. (Foto Robert Heemskerck)

knalapparaten en lichtkogelpistolen tot hun beschikking. „Zodra deze primaire verjagingsmiddelen onvoldoende soelaas bieden zullen door tussenkomst van de wildschadecommissie voor de provincie Friesland afschotvergunningen ex artikel 53 van de jachtwet worden aangevraagd bij het ministerie van landbouw en visserij” aldus de Directie Faunabeheer. Aan die vergunningen worden natuurlijk wel de nodige voorschriften verbonden, waarvan de belangrijkste zijn: „Het verjagingsafschoot wordt via een roulatiesysteem uitgevoerd, per keer mogen hoogstens twee jagers tegelijk optreden.”

Actie!!!

Na heel wat geregel en heen en weer geschrijf was het zover. Op 3 april kon het feest beginnen. Enthousiast betraden de Terschellinger jagers de polders om de rotganzen eens goed schrik aan te jagen. Eindelijk mocht het! De opgekropte emoties ontladden zich en alle regels en afspraken werden vergeten. Er werd vrolijk op los geknald. Uit een groep van vier ganzen werd er één neergehaald. Hoewel tevoren afgesproken was niet op groepen van minder dan 10 exemplaren te schieten, het effect voor de verjaging is dan immers nihil.

De ganzen werden tot tweemaal toe weggejaagd van een buitendijkse Hoogwatervluchtplaats, hoewel dit geheel niet de bedoeling was. Uit een groep van 300 ganzen die rustig overvliegen en geen aanstalten maken om in de polder te landen, werden 3 exemplaren geschoten.

Aan het einde van de dag hadden de jagers een buit van tien rotganzen, maar deze vertoning kan toch niet geheel de bedoeling van Faunabeheer geweest zijn. Na die eerste dag werden de jagers voorzichtiger (mede door het wakend oog van de beide RIN-medewerkers) en hielden zich aan de regels, op enkele uitzonderingen na dan. (Een jager die een alléén overvliegende gans schoot

Verjaging is nauwelijks uitgetoet. (Foto Robert Heemskerk)

dacht waarschijnlijk niet aan verjaging, en bij het schieten van twee op de grond zittende ganzen waren blijkbaar de weidelijkheidsregels even vergeten). Toen de ganzen eind mei naar hun broedgebied vertrokken bleven er 69 achter als slachtoffer van een gewelddadige dood: 68 stierven door jagerskogels en één in biologennetten.

Resultaten

Een aanmerking om mee te beginnen. Uit alle mogelijke mededelingen van Directie Faunabeheer én Wildbeheereenheid Terschelling blijkt, dat verjaging voorop staat. Er mag pas dan gejaagd worden, als alle andere middelen falen. Vóór 3 april zijn die andere middelen vrijwel niet gebruikt. Men is meteen begonnen met schieten zonder eerst andere verjaagmethoden te gebruiken. Geheel in strijd met de gemaakte afspraken.

Dan is de vraag: waren de maatregelen succesvol? Voor de (ver)jagers zal het antwoord zeker „ja” luiden. Volgens de RIN-tellers hadden 4000 rotganzen de wijk genomen. Ze waren, volgens hen, eerst naar Ameland en daarna naar de Friese kust gegaan. Hier komen we bij de tweede aanmerking. Het was de bedoeling dat de ganzen naar natuurgebieden op Terschelling zouden gaan. Het bleek echter, dat de fourageermogelijkheden op Bosplaat en Groede te beperkt zijn voor alle Terschellingse ganzen. De verjaagde ganzen moesten wel de wijk nemen, naar Ameland dus. Als dit zich in de toekomst herhaalt valt te verwachten dat de boeren daar ook gaan protesteren en om verjaging vragen. Het landbouwschadeprobleem is dus eenvoudig verplaatst van Terschelling naar Ameland. Als je het zo bekijkt waren de maatregelen dus bepaald niet succesvol!

Konklusie

Als we aannemen, dat de rotganzen in de Terschellingse polder zoveel schade aanrichten dat wegjagen noodzakelijk wordt (wat mijns inziens nog lang niet overtuigend is aangetoond) dan zal dat wel op een andere manier moeten dan nu is gebeurd. Allereerst moet worden gezorgd voor alternatieve fourageermogelijkheden. Als die niet in voldoende mate aanwezig zijn op de Bosplaat of de Groede, kan wellicht een bepaald gedeelte van de polder aan de ganzen worden gelaten, precies zoals bij Zeeburg (Texel) is gebeurd. Zolang er onvoldoende alternatieve fourageermogelijkheden zijn, is wegjagen uit de polder niet te verantwoorden. Uit het RIN-onderzoek blijkt, dat de weggejaagde rotganzen naar Ameland en

Is klein zee gras te herintroduceren? (Foto Leo Heemskerk)

Muskusrattenbestrijding

Reinier Akkermans

Friesland gaan, zodat het probleem verplaatst wordt en niet opgelost. Als men in die streken de verjaging ook toe zou gaan passen, kunnen de ganzen nergens meer heen. Gezien de importantie van ons waddengebied voor deze soort zou dit iets absoluut onaanvaardbaars zijn.

Pas als er voldoende alternatieve fourageermogelijkheden zijn, kan aan weggagen worden gedacht. En dat weggagen zal dan niet met het geweer moeten gebeuren. Eerst moeten alternatieve verjaagmethodes uitvoerig geprobeerd worden. De RIN-onderzoekers konden geen verschil in effectiviteit aantonen tussen de verschillende verjaagmethodes; het jagen was dus niet effectiever dan de knallen en vuurpijlen.

En verder?

Ook Vogelbescherming konkludeerde uit het RIN-rapport dat de genomen maatregelen niet succesvol waren en dat een andere aanpak noodzakelijk is. Faunabeheer konkludeerde uit hetzelfde rapport dat alles naar wens verlopen is. Men vindt daar een discussie over gebruikte verjaagmethodes niet zo interessant. Wel vindt men, dat gezocht moet worden naar voedselgebieden die zowel vanuit de landbouw, de natuurbescherming en de ganzen acceptabel zijn.

Afschotvergunningen zullen komend seizoen ook weer verleend worden. Het gebruik van het geweer als zodanig is niet bedreigend voor de ganzenpopulatie. Van een directe bedreiging zal ongetwijfeld geen sprake zijn, maar wel van een indirecte bedreiging door de bedenkelijke mentaliteit waarvoor het geweer model staat, en waaruit nog allerlei andere maatregelen voort kunnen komen.

Verantwoording

Voor deze beschouwing werd uitvoerig gebruik gemaakt van gegevens uit het RIN-rapport

Effecten van verjaging van rotganzen uit de Terschellinger polder in het voorjaar van 1982 door J. Thissen en H.

Bruggeman. Verder werd gebruik gemaakt van eigen ervaringen, opgedaan tijdens een drie maanden durend verblijf op Terschelling dit voorjaar. Ten slotte werd de volgende literatuur geraadpleegd:

Bilt, E. van der en B. Helming (1978) *De winteroecologie van de rotgans op Terschelling*. Limosa 51 (1-12): 31-40

Boudewijn, T. (1982) *Onderzoek naar de voedseloecologie van de rotgans*. Doct. verslag RU Groningen.

Ebginge, B. (1981)

Rotgans Branta bernicla, het voorkomen in het Nederlandse waddengebied. Watervogels 6 (3): 136-139

In 1940 werd bij Valkenswaard de eerste muskusrat in Nederland gevangen. Thans in 1981 zijn 141.000 muskusratten gevangen. Dit is cirka 25% meer dan in 1980 (115.000) en 1979 (113.000). De oorzaak van deze toename is tweeledig. Enerzijds is het aantal vangers gestegen van 100 (1980) tot 175 (1981). Anderzijds is de muskusrattenpopulatie gegroeid met name in Gelderland en de Flevopolders, terwijl de dieren hun areaal naar het westen toe hebben uitgebreid.

De premie voor gevangen muskusratten is verhoogd van f 5,— naar f 7,50, en wordt nu alleen uitbetaald aan de erkende premievangers. De minister van landbouw heeft gemeend op grond van artikel 54 van de jachtwet de muskusrat te moeten aanwijzen als een verwilderd dier, dat niet tot de inheemse fauna behoort. Ook jagers kunnen nu ingezet worden bij de bestrijding. Een marginale maatregel lijkt ons.

Schade

Muskusratten kunnen door hun graverij ernstige schade aan dijken, kaden oeverkanten en dergelijke veroorzaken. Hun gangenstelsels hebben in 1981 herhaaldelijk dijkuitspoeling, verzakkingen en doorsijpelen van water tot gevolg gehad. Ook landbouwmachines kunnen wegzakken. Muskusratten kunnen inderdaad aanzienlijke schade aanrichten, maar hun schadelijkheid wordt ook vaak overdreven.

Vangen

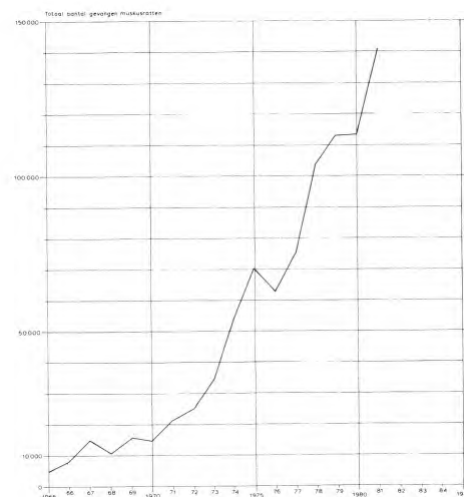
Het vangen gebeurt meestal met klemmen en fuiken. Deze zijn niet selectief, zodat ook veel fuut, dodaars, waterhoen, vis en zelfs bunzing, juist een predator van muskusratten, gedood worden. TNO in Delft probeert momenteel een vangmethode te ontwikkelen met behulp van lokstoffen. Tot nu toe is dit onderzoek weinig succesvol geweest.

Effectiviteit

Hopelijk begint de gedachte op te komen, dat het huidige vangbeleid weinig effectief en zinvol is. Ondanks de grote intensivering van het vangen groeit de muskusrattenpopulatie en breidt hij zijn areaal uit. Een geschikt biotoop betekent vestiging. Het populatienivo lijkt eerder afhankelijk te zijn van de draagkracht van het biotoop dan van het aantal rattenvangers.

Het aanstellen van meer vangers heeft duidelijk geen effect gehad, zodat gezocht zal moeten worden naar een oplossing in een andere richting, want de schade aan waterwerken kan aanzienlijk zijn. Misschien kan alléén selectief vangen, bij kwetsbare objecten een tussenoplossing bieden. Een echte oplossing zal waarschijnlijk alleen gelegen zijn in het onaantrekkelijk maken van deze plaatsen, zodat ze geen geschikt biotoop voor muskusratten meer vormen.

Het idee heel Nederland

muskusrattenvrij te willen maken is als vechten tegen de bierkaai. Het huidige bestrijdingsbeleid is slechts symptoombestrijding en biedt geen structurele oplossing.

Tabel 1.
Overzicht van vangsten per provincie

provincie	1978	1979	1980	1981
Groningen	15.317	17.898	21.101	26.468
Friesland	150	483	857	2.555
Drenthe	12.631	17.604	15.296	13.140
Overijssel incl. NOP	8.107	11.505	16.277	18.449
Gelderland+Flevoland	18.128	18.056	26.260	40.050
Utrecht	236	403	552	1.354
Noord-Holland	64	145	247	588
Zuid-Holland	798	1.516	1.541	3.232
Zeeland	3.382	3.630	4.393	5.619
Noord-Brabant	42.737	38.908	25.491	24.273
Limburg	2.266	3.025	2.799	5.487
Totaal	103.816	113.273	114.814	141.232

Bron: Commissie Muskusrattenbestrijding, Jaarverslag 1981, Uitgave Ministeries van Verkeer en Waterstaat, en Landbouw en Visserij.

WERF EEN DONATEUR

Bont een smerige zaak

Gerrit van Weess

Vorig jaar is in Nederland voor cirka 300 miljoen gulden aan bont verkocht. Dat was vooral te danken aan de jaarlijks toenemende reclame van de bonthandel. De bonthandel heeft dit jaar de maand oktober (inclusief werelddierendag!) uitgeroepen tot bontmaand. Verontrust over deze ontwikkeling organiseert het Anti Bont Comité, gevormd door de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren, Stichting Lekker Dier, het Europese Comité Bescherming Pelsdieren en de Stichting Kritisch Faunabeheer een anti bont campagne. Doel van deze campagne is het verstrekken van informatie over de wijze waarop bont wordt verkregen en over de dieren die daarvoor worden gebruikt.

De anti bont gedachte

Uitgangspunt van de campagne is de stelling „bont is een overbodig produkt”. Wij hebben in onze tijd tal van goede warme en modieuze alternatieven. Het is niet meer nodig dieren speciaal te vangen of te fokken om ze vervolgens tot bontjas te verwerken. In feite is bij de bontproduktie de verhouding tussen dierenleed en menselijk nut volkomen zoek. Het nut dient slechts de ijdelheid van de konsument en het financieel gewin van de producent.

Slachtelingen om bont

Wat gebeuren moet voor een zeehond jas geworden is, weet iedereen wel. Maar hoe zit het met al die andere bontsoorten? Ook daarvan valt niets fraais te vertellen. Zeehonden zijn beslist niet de enige dieren, die om hun pels wreed geslacht worden. Voor één persianer bontjas zijn 26 karakullammeren nodig. Wanneer ze enkele dagen oud zijn wordt hun keel doorgesneden. Terwijl het lam langzaam doodbloedt, stroopt men de vacht af. Voor sommige bontsoorten (breitschwanz) wordt de moeder opengesneden om het nog ongeboort jong te bemachtigen en levend te villen. Niet alleen op zeehonden, maar op vele andere in het wild levende pelsdieren heeft de bonthandel in deze eeuw meedogenloos jacht gemaakt. Veel soorten zijn daardoor direkt in hun voortbestaan bedreigd. Voor de vangst van pelsdieren worden de meest barbaarse vangmiddelen gebruikt, zoals vallen, strikken en klemmen, waarin de dieren op een gruwelijke wijze aan hun eind komen. Vaak bijten ze hun eigen beklemd poot of staart af om de vrijheid te herkrijgen. Hun aantal belooft tientallen miljoenen. De voor de bonthandel nutteloze dieren, die ook massaal in de klemmen terecht komen, zoals uilen en stekelvarkens, moeten daarbij opgeteld worden.

Katachtigen

Hoewel de meeste bontvellen (90%) afkomstig zijn van gefokte dieren, is juist

de handel van in het wild levende dieren big business. Roofdieren vormen de belangrijkste diersoorten voor de bonthandel, vooral de katachtigen. Huiden van gevlekte katten maken nog geen 1% uit van het totaal aantal pelzen, maar wel 90% van de geldwaarde. Van de ongeveer 36 soorten katten wordt de helft gebruikt in de bontindustrie. Vooral soorten als tijger, cheetah, panter en jaguar worden ernstig door de bonthandel bedreigd. Na het zeldzaam worden van de grote katten verschoof de aandacht in de richting van de kleine soorten als lynx en ocelot.

Robben

Een andere belangrijke groep voor de bontindustrie zijn de robben. Van oudsher worden robben gejaagd om hun pels, vlees en olie. De populaties werden pas wezenlijk bedreigd, toen men in de 19e eeuw de jacht kommercieel ging uitoefenen. De meeste soorten leven in kudde, die in het voortplantingsseizoen aan land komen. Dit maakt het doden gemakkelijk. Vooral de jongen zijn gezocht (whitecoats).

Mooi in een tweedehands jas? (Foto Fred Hess)

De jacht is meestal massaal. Rond 1900 waren de zuidelijke pelsrobbers al nagenoeg uitgeroeid en had ook de pelsrobberindustrie rond het Zuidpoolgebied zichzelf om zeep geholpen. De jacht op de noordelijke pelsrobbers (zadelrob, klapmuts) gaat steeds onverdroten door. Jaarlijks worden ongeveer 200.000 robbers door Noren en Canadezen op gruwelijke wijze gedood. Tengevolge van de antizeehondenjachtcampagnes daalt de prijs van zeehondenbont en dreigen marktoverschotten. Naarstig wordt gezocht naar nieuwe toepassingen van zeehondenbont, zoals pijpenhoesjes en speelgoedbeesten. Onlangs heeft het

Vergassing door middel van uitlaatgassen. (Foto Fred Hess)

Europese parlement een motie aangenomen om de invoer van zehondenbont in de EEG te verbieden.

Oogsten van dieren

Naast katten en robben worden nog vele andere soorten in de bontindustrie gebruikt, zoals wolven, beren, otters, bevers, hermelijnen, vossen en vele anderen. Voor veel van deze soorten vormt de pelsjacht een wezenlijke bedreiging voor hun voortbestaan. In de bontindustrie heerst de merkwaardige opvatting, dat van een bepaalde soort best een aantal exemplaren geoogst mogen worden. Het wegnemen van een klein aantal zou de soort niet schaden. Bij een dergelijke gedachte wordt geheel voorbijgegaan aan de functie, die het surplus heeft voor het voortbestaan van de soort. Het surplus maakt de soort minder kwetsbaar bij catastrofes, maakt kolonisatie van nieuwe gebieden mogelijk en is de spil in de natuurlijke selectie.

De hoge prijzen voor het bont houden de jacht op pelsdieren in stand en stimuleren de stroperij, waardoor illegaal nog veel meer beesten worden gedood.

Fokkerijen

De laatste jaren worden pelsdieren steeds meer als een aparte tak van de bio-industrie gefokt. Voor de dieren betekent dit geen verbetering. Net als batterijkippen brengen ze in de fokkerijen hun leven door in kleine gazen kooitjes met een gazen bodem. Ze kunnen zich nauwelijks bewegen en verveling is troef. Een vos zit opgesloten in een kooitje van 60x70x100 cm. Een nerts heeft nog minder ruimte, zijn kooi meet 30x30x100 cm. Duidelijk is, dat in deze fokkerijen met het welzijn van de dieren op geen enkele wijze rekening wordt gehouden. De bedrijfsvoering is uitsluitend gericht op de produktie van grote fraaie pelzen, bij voorkeur in modieuze kleuren. De dieren worden dan ook intensief gefokt en gekruist, met als gevolg dat vele rassen degeneratieverschijnselen vertonen. Een bepaalde kleurvariëteit is altijd doof, terwijl andere abnormale nervositeit, bloedingen van de slijmvlies en neigingen tot kannibalisme vertonen. Het doden van de dieren gebeurt op weinig zachtzinnige wijze. Als de pels maar heel blijft. Vossen worden geëlektrokuteerd en nertsen meestal vergast.

In Nederland werden in 1981 in 230 bontfokkerijen 75.000 vossen en 850.000 nertsen gefokt. De meeste fokkerijen zijn in Nederland gekoncentreerd op de Veluwe en Oost-Brabant.

Faunavervalsing

Soorten als wasbeer, muskusrat, beverrat, nerts en wasbeerbond worden al meer dan een halve eeuw door de mens gefokt. Regelmatig hebben dieren

Zonder woorden. (Foto Fred Hess)

kans gezien te ontsnappen. Vooral in periodes wanneer de handel niet meer floreerde en het onderhoud aan de hokken verwaarloosd werd vonden grote aantallen van deze exoten de vrijheid. Soms werden ze ook gewoon losgelaten. Op verschillende plaatsen hebben deze, oorspronkelijk uit Amerika afkomstige soorten, stand gehouden en zagen kans zich uit te breiden. Het meest beruchte voorbeeld is de muskusrat. Vanuit Polen is hij nu naar ons land opgerukt. Alleen al aan de bestrijding van dit dier wordt jaarlijks ongeveer 10 miljoen gulden besteed. De wasbeer wordt sinds enkele jaren in het oosten van ons land waargenomen. De beverrat ziet al jaren kans op enkele plaatsen in Midden-Limburg stand te houden. De Amerikaanse nerts daarentegen heeft nog geen kans gezien zich in ons land te vestigen. Dat de introductie van Amerikaanse soorten niet louter positief is, zal duidelijk zijn.

Bont dragen?

Bont is duidelijk geen milieuvriendelijk produkt. Men mag zich wel degelijk afvragen of een bontjas al het dierenleed en de natuurvernietiging wel waard is. Het dragen van bont is geen louter individuele zaak, maar een puur commercieel verschijnsel. Op zich hoeft het gebruik van de pels van een door ouderdom gestorven dier of een om het vlees gefokt dier waarvan de pels slechts bijzaak is, niet bezwaarlijk te zijn. Het grote nadeel daarvan is de uitstraling en de bevordering van het dragen van bont in zijn totaliteit. Bont wordt gevraagd en de handel zal daarop inspelen. Met als gevolg toename van het fokken en het vangen. Het idee de vacht van een dood dier te gebruiken getuigt daarom van een zekere wereldvreemdheid.

Bont is in elk geval iets waar we makkelijk buiten kunnen. Wie zich mooi wil kleden, kan dat op allerlei andere manieren doen, zonder dat daarvoor dieren speciaal gedood moeten worden.

Waarom bont niet meer kan!

Waarom bont niet meer kan! Onder deze titel heeft het anti bont comité een brochure uitgegeven boordevol informatie over het beschamende van bont. Voor iedereen die mee wil werken de bontindustrie de nek om te draaien, is dit de basishandleiding. Te bestellen door overmaking van f 4,— op giro 669898 van ABC te Amsterdam onder vermelding van „Bestelling waarom bont niet meer kan”. Het ABC geeft ook een full colour poster uit met de tekst „Bont dragen, daar moet je je toch zeker rot voor schamen”. Bestelling door overmaken van f 7,50 op giro 669898 van ABC te Amsterdam onder vermelding van „Bestelling anti bont poster”.

Informatie: Het anti bontcomité beschikt over meer materiaal rond dit onderwerp, zoals films, diaserie, stickers en posters. Geïnteresseerden gelieven contact op te nemen met het Anti Bont Comité, Postbus 297, 1850 AG Heilo, telefoon 072-332879 of 072-334810 of 072-155346. Financiële ondersteuning graag op giro 669898 ten name van ABC Amsterdam.

Internationale handel in wilde dieren en planten

Het boekje „Internationale handel in wilde dieren en planten” is uitgave nr 16 in de reeks Natuur en Milieu van de Stichting Natuur en Milieu. De inhoud van dit boekje zal eenieder snel duidelijk maken dat onze natuur waar ook ter wereld op een verschrikkelijke manier wordt geplunderd en vele dieren worden uitgemoord ter wille van de poen. Het boek behandelt de werking van de wet bedreigde uitheemse diersoorten (BUD) en de conventie van Washington (Cites). Kortom een zeer gedegen bron van informatie. Het boek is te verkrijgen door overmaking van f 15,75 op giro 9933 van Natuurmonumenten te 's Graveland onder vermelding van „Internationale handel in wilde dieren en planten”.

Stootvogelvangst met kraaienvangkooien

Anton Conings en Edo Knegtering.

Kraaiachtigen worden hevig vervolgd in Nederland. Door boeren omdat ze oogsten zouden vernielen en door jagers uit medeleven met zangvogels.

Het geweer blijkt niet effectief genoeg te zijn. Tegenwoordig plaatst men grote vangkooien om de vogels te vangen. In 1977 werd door Kritisch Faunabeheer melding gemaakt van het bestaan van kraaienvangkooien. Ook werden nevenvangsten met een kooi gesignaleerd (Redactie Argus 1977).

Dit artikel gaat in op de stootvogelvangst met kraaienvangkooien.

Niet iedereen gelukkig

Na een tijdperk van zeer schadelijke landbouwvergiften lijken onze stootvogels zich weer te herstellen. De toename van hun aantal schijnt bepaalde mensen grijze haren te bezorgen. Zo zou er volgens Van der Wal van de Nederlandse Jager een maximum gesteld moeten worden aan het aantal haviken. Hij haalt ook nog het veelvuldig ontzenuwde argument van zwarte spechten aan en is bang dat de havik tot cultuurvolger degradeert (Van der Wal 1982). Met dergelijke tendentieuze berichtgeving probeert de K.N.J.V. herhaaldelijk de havik in discredit te brengen.

Waarvoor een kraaienvangkooi

Kraaienvangkooien zijn bedoeld om kraaiachtigen te vangen. De vogels die gevangen mogen worden zijn behalve zwarte kraaien, kauwen en eksters ook vlaamse gaaien en houtduiven. Ze mogen het gehele jaar gevangen worden, behalve vlaamse gaaien waarvoor een zogenaamde schoontijd geldt van 1 mei t/m 15 juli. Voor kraaienvangkooien moet men een vergunning aanvragen bij Directie Faunabeheer van het Ministerie van Landbouw en Visserij. Vangt men andere dan genoemde vogels of heeft men geen vergunning dan is een overtreding begaan. Beschermden vogels dienen onmiddellijk in vrijheid te worden gesteld.

Illegaal vangwerk

Niet alleen op papier maar ook in de praktijk zijn stootvogels slachtoffers van een groeiende hetze. In het jaarverslag van 1981 van "Vogelbescherming" wordt melding gemaakt van een "overtreding van de Vogelwet 1936 en de Jachtwet, waarbij een vangkooi (in naam om schadelijk geachte wildsoorten, doch in werkelijkheid om haviken te vangen) werd aangetroffen" (Redactie Vogels 1982).

Van de Twentse Vogelwerkgroep komt het bericht dat eind vorig jaar bij Oldenzaal een jachtopzichter is geverbaliseerd die een klapkooi voor haviken in bedrijf had (Redactie Ficedula 1982). Overigens is een

klapkooi geen kraaienvangkooi, maar een verboden vangmiddel. Na het vinden van twee met parathion vergiftigde buizerds kwam men in april dit jaar bij Weerselo op het spoor van een kraaienvangkooi waarbij vier dode buizerds opgegraven werden. Elders in Twente werd dit jaar een langwerpige kooi van een jachtopzichter aangetroffen met daarin een tamme duif. Officieel een kraaienvangkooi, maar zeer waarschijnlijk een havikenvangkooi. De politie stelt een onderzoek in. Al deze gevallen zijn de top van de ijsberg en oplettendheid van natuurliefhebbers in het veld is dus geboden!

Werking kraaienvangkooi

De meest gebruikte kraaienvangkooi is het laddertype (zie tekening). Veel variaties zijn mogelijk. Voor het model van de kooien is geen directe definitie te geven. Een vogel die in een kooi belandt kan er niet uit, omdat het dier de vleugels moet uitslaan om weg te kunnen vliegen. Met uitgeslagen vleugels past het slachtoffer niet in de trechteropening of in de openingen gevormd door de sporten bij het laddertype. Een bijkomend aspect van het ladder-type is dat de openingen zich beneden het hoogste punt van de kooi bevinden, terwijl vogels juist instinctief naar het

hoogste punt vliegen in hun pogingen te ontkomen.

Plaatsing van de kooi

De plaats van een kraaienvangkooi hangt vaak nauw samen met het al dan niet legaal zijn van een kooi en met de bedoelingen met betrekking tot de te vangen soorten. Klandestiene kooien en/of vangsten zullen aanleiding zijn de kooien zeer onopvallend te plaatsen. Voorkeursplaatsen zijn dan bosranden en open plekken in bospercelen. Vooral voor publiek gesloten terreinen zijn favoriet bij kwaadwillenden die dergelijke terreinen wel mogen bezoeken. Vergunninghouders zonder bijbedoelingen kunnen hun kooien in het open veld plaatsen.

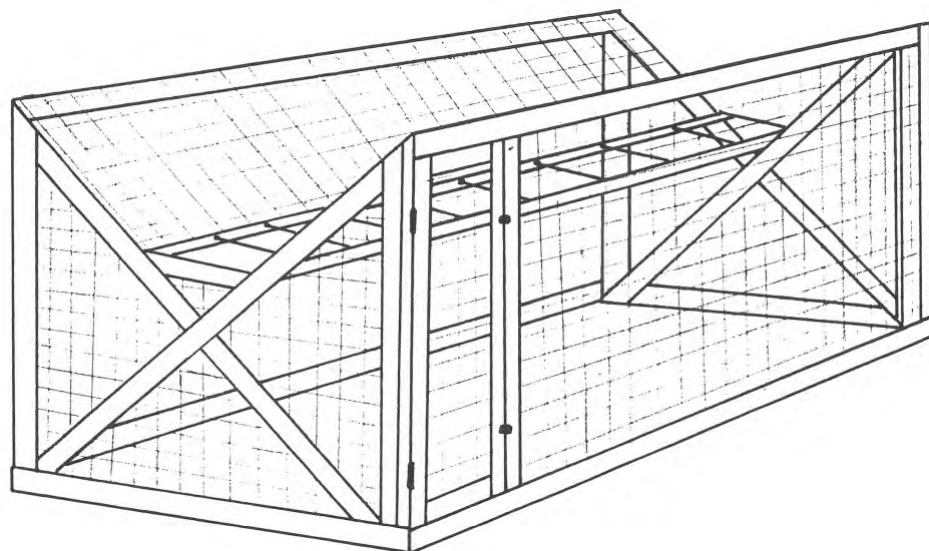
Het gebruikte aas

Ook het soort aas dat op de bodem in een kooi ligt hangt af van de bedoelingen van een eigenaar. Kraaien en eksters krijgen vleesresten, eieren, mais, tarwe en dergelijke voorgeschoteld, vlaamse gaaien vaak appels en eikels en houtduiven mais. Vogels die zich eenmaal in een kooi bevinden vormen een aantrekkingsfactor voor hun soortgenoten. Vaak laat men na inspectie van kooien enige levende vogels achter. Bij klandestiene havikenvangst maakt men gebruik van tamme duiven, liefst met een opvallende kleur. Stootvogels komen vooral in de winter af op vleesresten die ook voor kraaiachtigen worden gedeponed.

Altijd aangeven

Zonder verder in te gaan op de vraag of kraaiachtigen bestreden moeten worden stellen wij dat klandestiene kraaienvangkooien wel bestreden dienen te worden. Het zijn stille, niet selectieve vangmiddelen die ook andere soorten dan kraaiachtigen bedreigen. Met name

(Tekening Marianne Brand)

stootvogels worden er slachtoffers van. Aangezien men bij confrontatie met een kraaienvangkooi in het veld niet kan oordelen of men met een legaal of illegaal vangmiddel te doen heeft is rapportage bij de politie of controleur Vogelwet in alle gevallen dringend gewenst. Wij doen hierbij een zeer dringend beroep op alle mensen die er veel op uit trekken opmerkzaam te zijn en we hopen dat daardoor de stootvogelvangst intensiever kan worden bestreden.

Literatuur

- Redaktie Argus (1977) *Dit is een kraaienvangkooi; Argus 1977/4-blz. 20.*
 Akkermans, R., L. Berris en H. E. van de Veen (1981). *Zijn er teveel vossen en haviken? Argus 1981/3 blz. 13-17.*
 Redaktie Ficedula (1982) *Naschrift op Let op vogelvangkooien Ficedula no. 2 - juni 1982 blz. 51.*
 Opdam, P. (1978), *De havik, Het Spectrum, Utrecht.*
 Taapken, J. (1979), *Elseviers vogelvadecum, Elsevier, Amsterdam.*
 Thissen J., P. Opdam en G. Müskens, *De havik is terug, maar voor hoe lang? Vogels no. 9 - mei/juni 1982, blz. 107-109 en 114.*
 Redaktie Vogels (1982), *Jaarverslag 1981, Vogels no. 9 mei/juni 1982 blz. 90.*
 van der Wal, A. F. (1982), *Vroege Vogels en de Brabantse havik, De Nederlandse Jager 28 juli 1982 nr. 15 blz. 518.*

Natuurbos - produktiebos

De Stichting Mondiaal Alternatief heeft als ekoscript 19 een brochure uitgegeven over de tegenstelling natuurbos-produktiebos. De brochure is een pleidooi voor het kreëren van enkele grote natuurbossen, zonder menselijk ingrijpen. Het beschrijft duidelijk het belang van het natuurbos voor het voortbestaan van een gevarieerde flora en fauna. Ook moet de hoge graad van onnatuurlijkheid teruggedrongen worden, omdat in de vaak eentonige plantages geen plaats is voor een soortenrijke natuur.

K. P. Kleyn, Natuurbos - produktiebos, Ekoscript no 19 (stencil 25 pagina's). Te bestellen door overmaking van f 10,— op giro 3141400 van Mondiaal Alternatief te Zandvoort, bestelnummer 19N.

Havik en buizerd belaagd

Harry Pluijmakers

Waarom worden beschermde vogels als buizerd en havik gedood?

Stootvogels en uilen worden vaak vergiftigd, doordat zij dieren eten die reeds vergiftigd zijn. De oorzaak kan vergiftigd graan zijn, dat op de akkers is gestrooid om "schadelijke" vogels, zoals houtduiven en kraaien, te vergiftigen. Dit gebeurt nog regelmatig hoewel dit streng verboden is. Verder worden stootvogels en uilen vergiftigd, geklemd of geschoten om te kunnen voldoen aan de vraag naar opgezette exemplaren. Via illegale en legale preparateurs komen deze vogels in de handel. Het zijn niet alleen de stropers die zich hieraan schuldig maken. Ook de zware druk, die er van de zijde van sommige jagers op de havik en de buizerd wordt uitgeoefend moet zeker niet onderschat worden. Deze jagers zijn niet op de hoogte van de voedselkeuze van deze vogels en zien hen als schadelijke concurrenten.

De buizerd

De buizerd is een trage jager, die zijn prooi en op de grond slaat. Zijn voedselkeuze kan uitermate veelzijdig zijn, van kleine op de grond kruipende en lopende dieren zoals wormen, slakken en grote insecten tot minder valide konijnen, hazen en hoenders. De buizerd is een alleseter met een voorkeur voor aas, woelmuizen, muizen, ratten en andere kleine knaagdieren. Hij eet ook prooidierresten van andere dieren als vossen. Het zijn vooral de kansarme, vaak zieke dieren, die ten prooi vallen aan de buizerd. Denk daarbij aan konijnen met myxomatose. Roofdieren hebben in de natuur een soort sanitaire functie.

De havik

De voedselkeuze van de havik is enigszins verschillend met de buizerd. Paul Opdam geeft in zijn boek "de havik" een overzicht van de voedselkeuze (zie tabel). De havik slaat zijn prooi op de grond of laag boven de grond. In tegenstelling tot de buizerd is de havik een snelle en behendige jager gespecialiseerd op vogels. Als in een gebied een bepaalde

prooidiersoort in een hoge concentratie voorkomt, dan zal die soort ook vaak het hoofdvoedsel van de havik zijn. Het natuurlijk evenwicht maakt, dat bij een lage prooidierstand in dat terrein ook weinig stootvogels zullen zijn. De havik zal dus geen directe bedreiging vormen voor een bepaalde soort. Dit blijkt ook uit de tabel met prooidiersoorten. De havik is eveneens gespecialiseerd in het slaan van de zwakste. Begrijpelijk dat ook tamme duif op het menu staat. Hoe vaak zitten postduiven niet afgemat op het veld. Ook hier geldt, opruimen wat niet meer mee kan.

Illegaal doden

Buizerd en havik worden in toenemende mate geschoten, vergiftigd of geklemd. In Bemelen (Zuid Limburg) zijn in 1980 en 1981 op grote schaal buizerds vergiftigd. Het aantal bedraagt vermoedelijk meer dan 20 stuks. In de periode van 19 januari tot 13 februari werden maar liefst 5 dode buizerds gevonden. Soms kunnen plaatselijk voor een korte tijd grotere concentraties buizerds voorkomen. Dit zijn hoofdzakelijk trekkers afkomstig uit noordelijke streken. Onderzoek van de kadavers door het Centraal Diergeneeskundig Instituut leverde als doodsoorzaak parathion op. De onderzoeken toonden aan dat de buizerds vergiftigd aas hadden gegeten. Wie doet zoiets? We kunnen slechts gissen. Er gaan hardnekkige geruchten dat personen uit de jachtwereld verantwoordelijk moeten worden gesteld voor het uitleggen van vergiftigd aas. Niet helemaal zeker is of het aas inderdaad voor buizerds bedoeld is, maar het lijkt niet uitgesloten. In het bewuste gezelschap dat de jacht "beheert" tussen Bemelerberg en de Ambyerhei, is minstens 1 persoon de mening toegedaan dat een stootvogel slechts nuttig is als hij dood is. Juist in dit terrein worden dode buizerds gevonden. Weer blijken ondeskundigheid en concurrentie motieven. Dit terwijl de

Winter (november-maart)

totaal 2169 prooien

houtduif	54,1%
tamme duif	13,2%
vlaamse gaai	5,7%
fazant	4,8%
kramsvogel	4,1%
holenduif	2,7%
merel	2,7%
konijn	1,7%
spreeuw	1,4%
patrijs	1,3%
diversen	8,3%

Voortplantingstijd (april-juli)

totaal 1956 prooien

tamme duif	33,8%
houtduif	14,0%
vlaamse gaai	12,9%
merel	7,2%
spreeuw	7,0%
konijn	4,7%
tortelduif	2,6%
patrijs	2,4%
grote bonte specht	1,9%
zanglijster	1,6%
diversen	11,9%

Voedsel van de Nederlandse haviken (P. Opdam, De havik, Het Spectrum Utrecht - Antwerpen 1978).

jager het doden van dieren pleegt te verantwoord door te stellen dat zijn functie is: Het evenwicht in de natuur te behouden en landbouwschade te voorkomen. Juist havik en buizerd vervullen deze functie en wie heeft meer het recht?

Meer vergiftigingen

Medio maart 1982 werd nog nabij Diergaarde een vergiftiging gemeld. Aan de rand van een denbosje, grenzend aan akkerland, was vergiftigd graan gestrooid. Fazanten, houtduiven en geelgorzen werden hier dood gevonden. Door opletende bewoners zijn deze dode vogels direkt gemeld. De politie en enkele controleurs Vogelwet hebben de zaak in onderzoek. Een grotere catastrofe kon net voorkomen worden. Een buizerd, aaseter bij uitstek, of de havik die een door het gif verzwakte (of gedode) vogel slaan. Denk ook aan torenvalken en uilen, die vergiftigde muizen en ratten eten.

Handel in dode stootvogels

Zowel buizerd als havik zijn beschermde vogels ingevolge de Vogelwet 1936. Toch zijn er nog steeds mensen die zich hier niets van aantrekken. Voor de schade die zij in de natuur aanrichten ontvangen zij vaak ook nog veel geld. Vooral daar waar stootvogels en uilen als gevolg van stroperij de dood vinden. De handel in dode stootvogels viert hoogtij. Veel mensen vinden het mooi een opgezette vogel in huis te hebben. Vaak belandt de verkleurde vogel na een paar jaar als stofnest in de vuilnisbak. Voor de mensen die de natuur een warm hart toedragen een paar tips, die een bijdrage kunnen leveren tot het behoud van de stootvogels.

1. Stimuleer de vraag naar opgezette dieren niet, koop geen opgezette vogels. Dit werkt de stroperij in de hand.
2. Ga nooit met een dode vogel naar de illegale preparateur. Juist deze mensen die niet in het bezit zijn van een Vogelvergunning voor het opzetten van beschermde vogels bevorderen de stroperij. Bovendien bent u zelf ook nog in overtreding wanneer u een opgezette beschermde vogel bezit welke niet is voorzien van een erkend preparateurs merkteken.
3. Wanneer u dode of zieke vogels (ook houtduiven) in het veld of elders vindt, meldt deze bij de politie of een controleur-vogelwet. Zij zullen de vogel bekijken en eventueel doorzenden voor een nader onderzoek naar de doodsoorzaak. Mogelijk voorkomt dit de dood van meer dieren.

Op deze wijze helpen u en ik mee, dat ook soorten als buizerd en havik, die onze natuur sieren, een vrij vogelleven mogen behouden.

Buizerd met paalklem gevangen. (Foto Huub Reulen)

Kinderboek: Het Walvismeer

Bij uitgeverij Meulenhoff verscheen onlangs het boek *Het Walvismeer*. Het is geschreven door oud-argus-redakteur Midas Dekkers. De ondertitel, „Op de bres met Greenpeace” geeft de inhoud aardig weer. Het gaat over een jongetje, dat met zijn broer de bioloog meemag met het aktieschip de Sirius van Greenpeace. Een boek met veel actie en spanning voor kinderen van 11 tot 15 jaar, waarin het werk van Greenpeace centraal staat. Een verantwoord geschenk. Achterin het boek nog enkele pagina's met informatie over walvissen. Als kinderboek beslist een aanrader en ook niet te duur.

Midas Dekkers, Het Walvismeer, Uitgeverij Meulenhoff Amsterdam, prijs f 14,50 (in de boekhandel).

Lezingendag werkgroep Duinbehoud

Zuid-Kennemerland

Op 22 januari 1983 organiseert de Werkgroep Duinbehoud Zuid-Kennemerland, een werkgroep van de Stichting Duinbehoud, een lezingendag. Na een algemene inleiding komen de onderwerpen waterwinning, dagelijks beheer en ecologie van de vos in de duinen aan de orde. Vanaf 10.00 uur bent u van harte welkom in het bezoekerscentrum van het Nationale Park De Kennemerduinen te Overveen (ingang Koevlak). De lezingen zullen tot ongeveer 14.45 uur duren. Geïnteresseerden kunnen zich na 5 januari tussen 19.00 en 20.00 uur opgeven bij Henk Wijkhuizen telefoon 023-376105.

WERF EEN DONATEUR

Problemen voor de havik in Brabant

Loek Hilgers

Na het verbod op het gebruik van gechloreerde koolwaterstoffen en organische kwikverbindingen als bestrijdingsmiddelen in de landbouw tegen het eind van de zestiger jaren trad in Midden- en Oost-Nederland al vrij snel een spectaculair herstel op van het aantal haviken. Niet iedereen blijkt dat een positieve ontwikkeling te vinden. De gevallen van moedwillige verstoring, die hand over hand lijken toe te nemen werpen ook een nieuw licht op het verschijnsel, dat het herstel van deze soort zich in Midden-Brabant veel aarzelender en trager voltrok dan in andere delen van het land. In Noord-Limburg en in het Rijk van Nijmegen vond de toename vooral plaats in de eerste helft van de jaren zeventig. Iets later volgden de Veluwe en de Utrechtse Heuvelrug. Maar vroegere broedgebieden in Midden-Brabant zijn pas in 1980 en 1981 opnieuw gekoloniseerd. In een aantal gevallen waren daarbij exemplaren in jeugdkleed betrokken; een aanwijzing voor een gezonde, groeiende populatie. Als mogelijke oorzaken voor dit trage herstel zijn verschillende veronderstellingen geuit. Zo is de havik een uitgesproken strandvogel, die zijn areaal niet snel uitbreidt, wanneer geschikte 'lege' gebieden op enige afstand liggen van het hoofdareaal. Helemaal bevredigend is deze verklaring niet. Al vanaf ongeveer 1976 werden aanwijzingen verzameld dat er sprake was van moedwillige verstoring van havik broedsels in aan midden-Brabant grenzende bosgebieden. Het vermoeden ontstond, dat door deze praktijken in reeds bewoonde gebieden een verdere herkolonisatie van de regio door haviken werd bemoeilijkt.

Vervolging

De uitgestrekte bossen van Gorp en Rovert en de Utrecht ten zuiden van Tilburg vormen een uitstekend havikbuitoep. Ook in de slechte tijd voor haviken rond 1965 waren daar vrijwel jaarlijks haviken aanwezig. Tijdens broedvogelinventarisaties van 1977 tot en met 1979 werden jaarlijks een tot drie paartjes waargenomen. Het daar intensief gevoerde jachttoezicht kon kennelijk niet „voorkomen”, dat vrijwel geen enkele broedpoging slaagde. Meerdere keren werd vastgesteld, dat jongen op onverklaarbare wijze van de horst verdwenen. Wanneer echter op de stam van de horstboom duidelijke klimsporen gevonden werden, was zo'n verdwijning al wat minder onverklaarbaar. Juist in de tijd dat in andere delen van Nederland een spectaculaire groei optrad, konden de haviken zich hier ternauwernood handhaven! In de jaren 1980 en 1981 werden verstoringen gemeld uit inmiddels opnieuw door haviken bewoonde bosgebieden. In de gemeente Asten werden jongen uitgehaald, in Bakel en op de Maashorst werden horstbomen in de broedtijd omgezaagd of werden bewoonde horsten uit de boom gestoten. In 1981 en 1982 werden op systematische wijze gegevens verzameld, vooral door een vogelringer, die in Oostelijk Noord-Brabant zo veel mogelijk havik-pulli probeerde te ringen. Met name in 1982 moet sprake geweest zijn van een gerichte verdelgingsaktie. In minstens negen gevallen werden havikhorsten verstoord. Jongen werden uitgehaald, of verdwenen op niet te verklaren wijze, een horstboom werd omgezaagd en minstens een havik is doodgeschoten gevonden. In de uitgestrekte boscomplexen onder De

Rips werd een speciale vanginstallatie gevonden, bestaande uit een soort grote klepkooi, die geaasd werd met levende duiven. Tot twee maal toe werden in die vanginstallatie haviken aangetroffen. Juridische stappen zijn overwogen, maar het opsporen van de eigenaar blijkt problematisch. In een deel van het gekontroleerde gebied liep het aantal succesvolle broedgevallen terug van 30 in 1981 tot 15 in 1982.

De daders

Het is onwaarschijnlijk, dat in een gezonde, zich uitbreidende populatie zoveel mislukte broedgevallen alleen aan natuurlijke oorzaken te wijten zouden zijn. De veronderstelling dat hier opzettelijke vervolging in het spel is berust op duidelijke aanwijzingen. De veronderstelling dat, naast stropers en illegale preparateurs, daarbij ook jagers zijn betrokken is evenmin speculatief.

De aanwezigheid van vangkooien in een verpacht jachtveld is daarvoor een indicatie. Daarbij is het erg opvallend dat in het lijfblad van de KNJV, De Nederlandsche Jager, de laatste jaren een ware hetze gevoerd wordt tegen de havik. Hoofdredakteur Cartouche slaat een vergoelijkende toon aan, want, zegt hij, fazantenjagers, sierkippenfokkers en duivenmelkers hebben toch ook legale belangen. En hij vervolgt (in de Nederlandsche Jager van 28 juli 1982): „... men moet er zich niet over verwonderen als dan in Brabant eens een horst wordt uitgestoten ...” Nog steeds wordt, niet alleen in de Nederlandsche Jager, het misverstand gekoesterd, dat haviken verantwoordelijk zouden zijn voor de aantalsvermindering van zwarte spechten of korhoenders. Voor wat betreft deze laatste soort kan worden opgemerkt, dat de achteruitgang van het korhoen in Midden-Brabant al lang een feit was, voordat er zich opnieuw haviken vestigden. Toen zich in een bepaald natuureservaat in 1981 voor het eerst sinds 1963 weer haviken vestigden, was het aantal korhanen daar al gedaald tot vier. Omstreeks 1965 bedroeg dit aantal 10 à 15. In andere korhoendergebieden zoals de .Rechte Hei, de Oirschotse Hei en de Landschotse Hei is de stand ook dramatisch gedaald, terwijl daar tot op heden geen haviken hebben gebroed. Het is dan ook duidelijk dat er heel andere oorzaken zijn voor het verdwijnen van het korhoen.

Beschamend

We kunnen stellen, dat na het verbod op bepaalde landbouwbestrijdingsmiddelen het herstel van de havikenpopulatie in Midden-Brabant later op gang is gekomen dan in andere delen van diluviaal Nederland. Naast natuurlijke factoren, die een rol gespeeld kunnen hebben, moet de oorzaak daarvoor ook gezocht worden in een gerichte vervolging door stropers en jagers in het „hoofdareaal.” Als zodanig kan worden opgevat de aan Midden-Brabant grenzende regio's de Westelijke Kempen (De Utrecht, Gorp en Rovert) en Oostelijk Noord-Brabant (De Maashorst, De Rips). Pas de laatste jaren 1981 en 1982 is er sprake van een min of meer definitieve herkolonisatie van Midden-Brabant. In Oost-Brabant, waar de stand zich leek te stabiliseren, is met name in het voorjaar van 1982 sprake geweest van een intensieve vervolging. Het is beschamend te moeten vaststellen, dat deze praktijk blijkbaar past in de opvatting van natuurbeheer, zoals die wordt gepropageerd door de KNJV.

WERF EEN DONATEUR

Roofvogels bedreigd

De toenemende weerstand vanuit de jagerswereld heeft zich ook in 1982 doorgezet. Op grote schaal zijn haviken en buizerds gedood. Door de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels is een lijst opgesteld met meer dan 100 gevallen van een onnatuurlijke dood. Hoe omvangrijk dit illegale doden moet zijn, wordt duidelijk als men bedenkt hoe klein de kans is een dode vogel te vinden. Ondanks dat het buitengewoon moeilijk is iemand op heterdaad te betrappen, blijken de hoofdschuldigen duidelijk uit de jagerswereld afkomstig te zijn. De vervolging van roofvogels heeft kunnen gedijen, omdat met name door de „Nederlandsche Jager“ een enorme hetze tegen roofvogels gevoerd is. De man in het veld werd aangemoedigd illegaal iets te doen aan de roofvogelstand. Vooral in jachtterreinen waar fazanten worden uitgezet, zijn vele roofvogels

gedood door jagers en jachttopzichers. De SKF is van mening, dat de vervolging van roofvogels mede in de hand is gewerkt door het beleid van het ministerie van Landbouw. De gevoelens van verbondenheid van dit ministerie met jagers en partikuliere jachttopzichers uiten zich in het klakkeloos verstrekken van speciale vergunningen voor allerlei jachtmethoden, waarin de jachtwet niet voorziet. Bijvoorbeeld de kraaienvangkooien, waarmee even gemakkelijk buizerds als kraaien gevangen worden. Jaarlijks verleent dit ministerie vergunning voor het uitzetten van 100.000 fazanten. Controle op het werkelijk uitgezette aantal is onmogelijk. Om deze fazanten te sparen voor de jacht, worden roofvogels en vossen op grote schaal vernietigd. De minister van Landbouw heeft een verlaging voorgesteld van de jachtpacht op terreinen met partikulier jachtoezicht. Het toestaan en stimuleren van partikuliere

jachttopzichers is een blijk van tolerantie van deze onwettige praktijken. Immers een jachttopzichter is in dienst van een jager en moet zijn jachtveld verzorgen, inclusief de fazanten. In deze tijd van werkloosheid gaat men toch niet zijn eigen werkgever bekeuren of zijn belangen schaden? Juist deze jachttopzichers zijn een belangrijk deel van hun tijd bezig met het bestrijden van roofdieren. Deze jachttopzichers zijn eerder schadelijk dan nuttig voor het natuurbehoud. De SKF dringt bij de minister van Landbouw aan op stopzetting van de afgifte van vergunningen voor het uitzetten van fazanten en het gebruik van kraaienvangkooien. De SKF blijft hameren op het beschermd zijn van alle roofvogels en zal zich verzetten tegen de dreigende afgifte van vergunningen tot afschot of uitborsten van roofvogels. Onze waakzaamheid is geboden, zeker nu de natuurbescherming onder het ministerie van Landbouw en Visserij valt.

Vogelschade in de fruitteelt

Het Rijksinstituut voor Natuurbeheer heeft in samenwerking met CRM een brochure uitgegeven over bestrijding en preventie van schade door vogels aan de fruitteelt. Als schadelijke vogels worden genoemd: spreeuw, merel, zanglijster, kramsvogel, koperwiek, huismus, waterhoen, zwarte kraai, roek, ekster, vlaamse gaai, houtduif en fazant. Of alle soorten economisch belangrijke schade veroorzaken wordt niet duidelijk. Naast de vele soorten regelingen en vergunningen voor vangen en afschot wordt uitgebreid ingegaan op alternatieve methoden. Deze worden onder meer getoetst op hun uitvoerbaarheid en effectiviteit. De brochure merkt over schade onder meer op: „Het fruit speelt bij vogels slechts een tijdelijke rol als voedselbron, terwijl dikwijls slechts een klein deel van de populatie schade berokkent. Pogingen om vogelpopulaties te verkleinen zijn daarom meestal niet de aangewezen weg. Bovendien worden de opengevallen plaatsen spoedig weer ingenomen door

vogels van elders. Meestal hebben preventieve (netten, tijdig plukken) of verjagingsmethoden (knalapparaten, angstkreten, rammelblikjes) de voorkeur boven afschot.“ Jammer is, dat een fruitteeler eerst dan pas een schade-uitkering krijgt als hij alle mogelijkheden uitgeprobeerd heeft. In de praktijk betekent dit meestal de jachthouder laten schieten. Aansluiting bij een jachtveld is min of meer verplicht om een uitkering te krijgen voor schade door jachtwetvogels. Voor vogelwetvogels ligt dit iets genuanceerder. Deze brochure kan een eerste aanzet zijn tot een kritische aanpak van schadepreventie en bestrijding. Waarbij anders dan de historische aanpak (afschot) vooral wordt gekeken naar de effectiviteit van de maatregel.

RA

Vogelschade in de fruitteelt. Vlugschrift voor de landbouw no 348. Onder meer verkrijgbaar bij het Ministerie van Landbouw Directie Faunabeheer, Postbus 346, 2700 AH Zoetermeer of Ministerie van CRM, Sector Gebiedsbescherming en Soortenbehoud, postbus 5406, 2280 HK Rijswijk.

Sprokkelen of houtroof?

De Stichting Kritisch Bosbeheer, die zich beijvert voor meer natuurlijkheid in het Nederlandse bos, heeft een nota uitgegeven over houtsprokkelen. Het dode, verwerende hout op de bosbodem is van vitaal belang voor de levensgemeenschap. Het speelt een belangrijke rol in de humusvorming en schept levensvoorwaarden voor paddestoelen, mossen, varens, insecten en vogels. Het sprokkelen gaat gepaard met vele schadelijke bijwerkingen, zoals

vertrapping van planten en dieren, verstoring van wild en verdichting van de bodem. Doordat met sprokkelen de laatste resten dood hout uit het bos worden verwijderd, kan sprokkelen op den duur de levensgemeenschap ernstig ontwrichten. De Stichting Kritisch Bosbeheer ziet sprokkelen als een bijzondere vorm van strooiselroof.

R. Cosijn en L. Berris, Sprokkelen of Houtroof? (offsetdruk 24 pagina's) Te bestellen door overmaking van f 7,50 op giro 3896353 van Stichting Kritisch Bosbeheer te Boxtel onder vermelding van „sprokkelnota“.

Bestel nu!

SKF Wenskaarten

Onze Argus cartoonist, Frans Bijvank, heeft speciaal voor de Stichting Kritisch Faunabeheer vier *nieuwjaarswenskaarten* getekend. Met deze kaarten wenst u niet alleen uw vrienden of familieleden, maar ook de dieren in bos en veld een goed en gezond 1983. Set van 4 kaarten met enveloppen f 3,10, 20 kaarten met enveloppen f 12,— (inclusief porto). Bestelling door storting op giro 13093 van Propagandafonds SKF te Oosterbeek onder vermelding van „wenskaart en“

(Foto Norman van Swelm)

evenwicht. Hoewel eekhoorns niet zelden op de grond komen tijdens foerage- en zwerftochten, vormen bomen met een min of meer continu kronendek het voorkeursbiotoop.

Dichtheid voedselafhankelijk

Niet alle bosgebieden worden bezet, en wanneer dat wel gebeurt, lopen de dichtheden aanzienlijk uiteen. Cruciale punten voor het al dan niet vestigen van eekhoorns worden gevormd door de leeftijd van het bos, de aanwezigheid van voldoende voedsel (gekoppeld aan de leeftijd van het bos), geschikte nestelgelegenheid en rust. Aangezien het hoofdvoedsel van de eekhoorn uit zaad bestaat, moeten de bomen een leeftijd bereikt hebben waarin ze regelmatig zaad produceren; bij de grove den gebeurt dat al na 20 jaar, de zomereik produceert pas na 40 jaar eikels terwijl de beuk op 80-jarige leeftijd zijn eerste beukenootjes laat zien. De zaadproductie verloopt cyclisch, d.w.z. niet ieder jaar wordt eenzelfde hoeveelheid zaad voortgebracht. Veeleer is het zo dat een topjaar wordt afgewisseld door één of meerdere magere jaren. De periodiciteit hierin wisselt naar gelang boomsoort: in een gunstig klimaat kent de grove den om de 2-4 jaar een mastjaar, tegen 5-6 jaar bij de beuk. Al deze factoren te zamen resulteren in hoge eekhoorndichtheden in naaldhout (en dan vooral grove den, maar geografische verschillen komen uiteraard voor) (zie: Hanskamp 1974, Corbet en Southern 1977, Niethammer en Krapp 1978). In Nederland ligt de situatie mogelijk ietwat anders, althans op de Zuidwest-Veluwe. Daar werden namelijk de hoogste dichtheden in gemengd bos (met een belangrijke component grove den) aangetroffen, tegen lagere dichtheden in puur naaldhout: respectievelijk 11-26 exemplaren per 100 ha en 2-9 exemplaren per 100 ha (Bijlsma 1977). Vermoedelijk zijn gemengde bossen aantrekkelijk voor eekhoorns doordat er meer keuzemogelijkheden zijn ten aanzien van de voedselbronnen. Zo bleken op de Zuidwest-Veluwe goede zaadoogsten van grove den, lariks, douglasspar en fijnspar niet synchroon te lopen, wat in feite neerkomt op een konstant voedselaanbod.

Het eekhoornmenu

Uit bovenstaande zou de indruk gewekt kunnen worden dat eekhoorns een eenzijdig menu hebben. Dat is niet geheel waar. Volgens Tittensor (1975) vormt het zaad van de grove den het hoofdvoedsel gedurende het hele jaar. De winning van het zaad is een bewerkelijk karwei. Per dag worden 100-150 kegels behandeld, elke kegel bevat ongeveer 30 zaden en vergt 3 minuten. De dagelijkse consumptie

Drukke eekhoorn: altijd eten, altijd bezig...

(uit: Dierenalfabet van Chr. J. van Geel)

Rob Bijlsma

Eekhoorns zijn voor mij onlosmakelijk verbonden met de honderden uren die ik in de herfst liggend tegen een boomstam in een bos bij Ede doorbracht om roofvogeltrek te tellen. Met grote regelmaat verscheen er aan het eind van de rij Amerikaanse eiken een eekhoorn die springend van boom tot boom steeds dichterbij kwam. Aangeland in de boom pal naast me liet hij zich tot twee meter boven de grond langs de stam naar beneden roetsjen om me vanaf dat uitzichtspunt soms langer dan een minuut te bekijken. Bij de minste beweging mijnerzijds brak er een ongelofelijk misbaar los: luid „tjuk-tjuk-tjuk” roepend schoot het dier omhoog, zich daarbij half verschuilend achter de stam. Vanaf een veiliger plek bleef hij opgewonden tegen me schetteren, daarbij de klauwen van de voorpoten langs de stam raspand en rukkend met de s-vormig over de rug gekrulde staart. Het curieuze was dat dit gedrag telkens opnieuw uitgelokt kon worden door bewegingloze perioden af te wisselen met een abrupte zwaai van armen of benen. Blijkbaar vormde ik een alarmerende verschijning op zijn vaste route, een route overigens die hij al die jaren niet opgaf.

Geen Nederlands onderzoek

Veel in Nederland voorkomende zoogdieren onttrekken zich op miraculeuze wijze aan de aandacht van zelfs oplettende waarnemers in het veld. Daardoor zijn ze moeilijk te volgen, en nog minder makkelijk te bestuderen. De eekhoorn daarentegen lijkt alle ingrediënten voor een grondig onderzoek in zich te verenigen: dagdier, uitermate actief en groot genoeg om niet over het hoofd gezien te worden. Daar komt nog bij dat zijn gedragingen intrigerend zijn, maar dat geldt voor alle levende organismen. Waarom er desondanks zo weinig Nederlandse gegevens over de eekhoorn voorhanden zijn, is een raadsel.

Voorkomen

Het voorkomen van de eekhoorn in Nederland beperkt zich tot min of meer aaneengesloten bosgebieden (zie figuur 1). Geïsoleerde populaties, zoals in het Amsterdamse Bos en het Kralingerhout, zijn veelal het gevolg van introducties door de mens. Wie in deze gebieden woont, of er zijn vakanties doorbrengt, heeft een redelijke kans eekhoorns te zien. Meer dan andere Nederlandse zoogdieren is de eekhoorn aangepast aan het leven in bomen: de botten zijn relatief licht, de achterpoten zijn sterk ontwikkeld, de lange gebogen klauwen zijn onmisbare attributen bij het klauteren en de pluimstaart dient het

bedraagt circa 5% van het lichaamsgewicht. De resultaten van dit energie- en tijdrovende klusje zijn bekend. Zelfs de grootste leek kan niet om het tapijt van schubben onder grove dennen heen. In principe dezelfde taktiek wordt toegepast op de kegels van andere coniferen. In slechte zaadjaren worden éénjarige scheuten van sparren vlak onder de krans van knoppen met mannelijke bloemen afgebeten. De voedingsrijke bloemknoppen vormen hierbij het doelwit. Ook in dit geval is de dader te herkennen aan de restanten van zijn bezigheden, namelijk de verspreid op de grond liggende scheuten. Verder worden zaden en vruchten van niet-coniferen gegeten, boombast, paddestoelen (al zijn de vraatsporen aan eekhoortjesbrood veelal veroorzaakt door muizen), insecten, eieren en (jonge) vogels. De in het zomerseizoen plaatselijk sterke predatie op de inhoud van vogelnesten komt vaak dramatischer over dan de werkelijkheid rechtvaardigt. Zo mislukten in 1976 in de tuin van mijn toenmalige woonplaats op Wageningen-Hoog vrijwel alle eerste broedsels van onder andere houtduif, merel, zanglijster, vink en vlaamse gaai door toedoen van een paartje eekhoorns. Dit resulteerde in vervolglegels die op listiger, moeilijker bereikbare plaatsen werden gedeponeerd, en alle soorten brachten dat seizoen minstens één broedsel groot. Zo gauw zijn vogels niet voor een gat te vangen!

Wintervoorraden

Eekhoorns zijn verwoede hamsteraars. Bij een uitbundig voedselaanbod worden zaden en vruchten in kleine hoeveelheden weggegomd in gaten in de grond, boomholten, onder wortels, in nesten, of vastgeklemd in de vork van een tak. De lokatie van deze voorraden wordt merkwaardig genoeg niet ingeprent. In het winterseizoen vindt herlokatie plaats door systematisch potentieel geschikte plekken af te schuimen. Reuk speelt daarbij vermoedelijk een belangrijke rol. Lang niet alle aangelegde voorraden worden teruggevonden, maar daar staat tegenover dat en passant ontdekte voorraadjes van bosmuizen zonder pardon worden geconfisqueerd.

Aktiviteitsperioden

De eekhoorn houdt er geen winterslaap op na. „Altijd eten, altijd bezig. . .”, nietwaar. Er is echter wel een uitgesproken schommeling in activiteiten over de dag, welke op zijn beurt weer seizoenafhankelijk is (zie figuur 2). Normaliter is het aktivitetsverloop tweetoppig, met een sterke piek in de vroege ochtenduren en een zwakkere opleving in de namiddag. Gedurende de winter schuiven beide toppen ineen tot een enkelvoudige piek in de morgen. Alleen met zeer slecht weer wagen de

40. *Sciurus vulgaris* L. — Eekhoorn

● — vangst of waarneming; ▼ — recent ingevoerd; ▽ — recent ingevoerd maar weer verdwenen. Met raster zijn de gemeenten aangegeven waaruit de soort bekend is.

eekhoorns zich 's winters niet buiten het slaapnest; hetzelfde geldt bij hardnekkige ijzel waardoor ze van de takken afglibberen (echt gezien!)

Nauwelijks territoriaal

Hoewel met enig recht gezegd kan worden dat de eekhoorn moet sappelen om zijn maaltje bij elkaar te krijgen, wordt er toch ook veel energie besteed aan sociale activiteiten. Het hele jaar door kunnen de spectaculaire achtervolgingen worden waargenomen. Meestal gaat het hier om twee of meer mannetjes die elkaar in vliegende vaart achterna zitten, daarbij luidruchtig schreeuwend en bijtend in elkaars staart. De precieze functie van dit gedrag is niet duidelijk, maar het heeft vermoedelijk niets te maken met territoriaal gedrag. In zijn algemeenheid kan gesteld worden dat eekhoorns nauwelijks territoriaal zijn. De aktivitetsgebieden van buurparen overlappen enorm en alleen de onmiddellijke omgeving van het broed- en slaapnest wordt verdedigd. De grootte van het aktivitetsgebied verschilt naar geslacht: 50 ha voor het

Figuur 1. Verspreiding eekhoorn in Nederland.

(Naar van Wijngaarden 1981)

mannetje en 10 ha voor het vrouwtje (Saint Girons in Niethammer en Krapp 1978). Het lijkt niet onwaarschijnlijk dat de grootte van het aktivitetsgebied ook afhankelijk is van de voedselsituatie, maar exacte gegevens ontbreken. De late winter en het vroege voorjaar laten een opleving zien in het achtervolgingsgedoe. Ditmaal wordt één vrouwtje door één of enkele mannetjes achterna gezeten. Er komt ook veel wederzijds besnuffelen bij te pas, dat abrupt onderbroken kan worden voor hernieuwde jachten door de boomtoppen. In deze fase is het de moeite waard wat langer dan gebruikelijk stil te staan bij een koppel eekhoorns. In deze periode vinden ook de eerste copulaties plaats en worden oude nesten opgelapt en nieuwe toegevoegd.

Nestbouw

Eekhoorns zijn grage nestbouwers. Elk paar heeft meerdere nesten binnen zijn areaal, oplopend tot elf per paar.

Niet alle bouwsels zijn in gebruik. Behalve een broednest worden één of enkele nesten als slaap- of rustplaats aangewend. Het bolvormige hoofdnest bestaat uit losjes in elkaar gestoken takken en vers loof. De binnenzijde, die voor rekening van het vrouwtje komt, wordt rijkelijk gestoffeerd met zacht materiaal. Gewoonlijk heeft het nest twee tegenover elkaar liggende openingen in de zijkant, welke vanaf de grond niet te zien zijn. Het blijft altijd weer verrassend wanneer bij een nestcontrole het vrouwtje wegschiet uit een opening die je niet had opgemerkt! Op de Zuidwest-Veluwe vond ik de meeste hoofdnesten in grove dennen op 6-10 meter hoogte. De exacte lokatie wordt mogelijk bepaald door het aanbod van geschikte bomen en de neiging de nesten enigszins aan het oog te onttrekken en stevig te verankeren in een gaffelconstructie. Maar liefst 68% van de 41 hoofdnesten werd gevonden in de uiteinden van takken, waardoor ze vanaf de grond moeilijk te vinden waren. Iedere winter leverde dan ook verrassingen ten aanzien van het aantal nesten in een activiteitsgebied. Soms worden oude (roof)vogelnesten in gebruik genomen. Zo vond ik in mei 1982 een eekhoornnest onder een oude havikhorst, dat rustte op een zware vork in een grove den. Altijd leuk wanneer je tegen zoiets onverwachts aanklimt, vooral wanneer de eekhoorn pas op het allerlaatste moment het nest verlaat.

De jongen

Na de bevruchting trekt het wijfje zich steeds meer terug in de omgeving van het toekomstige broednest. Na een

Eekhoorn in z'n element. (Foto José Homan)

draagtijd van 36-42 dagen werpt het vrouwtje 2-7 blinde, naakte jongen. Gewoonlijk vinden de eerste worpen in maart plaats, soms echter al in februari. Volwassen vrouwtjes zijn in staat twee worpen per jaar groot te brengen, jonge vrouwtjes slechts één. De beharing breekt vanaf de zesde levensdag door; de ogen openen zich pas na 28-32 dagen. In de hierna volgende dagen kan verstoring leiden tot een vroegtijdig verlaten van het nest. Dit gebeurt onbeholpen: al fluitend proberen de kopzware jongeren hogerop te klauteren. Het is geraden in dit stadium van nestcontroles af te zien omdat een ongeluk in een klein hoekje zit. Wanneer verstoring in een eerder stadium plaats vindt, is het mogelijk dat het vrouwtje de jongen versleept naar een inderhaast opgelapt nest in de omgeving. Dat is althans mijn verklaring voor het feit dat vier blinde, maar al behaarde jongen bij een tweede controle niet meer in het oorspronkelijke nest lagen maar 30 meter

verderop in een voordien ongebruikt nest. Wanneer echter alles naar wens verloopt, maken de jongen na 40 dagen hun eerste excursies buiten het nest en na twee maanden zijn ze min of meer zelfstandig.

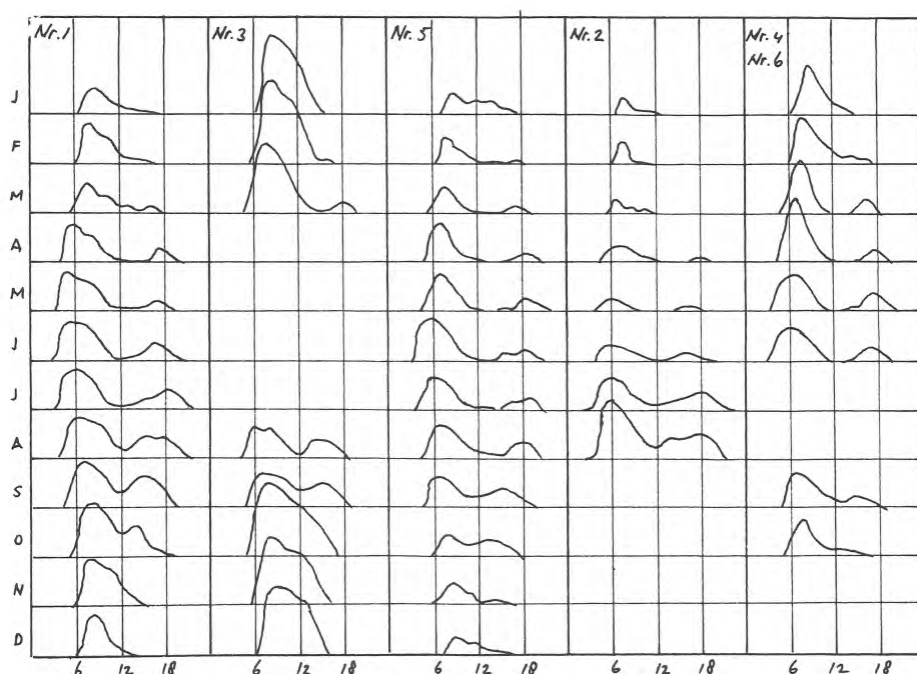
Worpgrootte

De grootte van de worp is hoogstwaarschijnlijk afhankelijk van de leeftijd van het vrouwtje en het voedselaanbod voorafgaande aan en tijdens de draagtijd. Op de Zuidwest-Veluwe varieerde het aantal uitgelopen jongen (let wel: niet worpgrootte) van 2,0-4,6 per paar (gemiddelde = 3,5; aantal waarnemingen = 41). Het hoogste aantal uitgelopen jongen per paar kwam voor in gebieden met de hoogste dichtheden wat er op duidt dat de voedselsituatie zeer gunstig was. Wat dat betreft is het gemiddelde van 3,5 jongen per paar mogelijk geflatteerd doordat de meeste gegevens in gemengde bossen werden verzameld. In Engeland werd voor 81 paren een gemiddelde worpgrootte berekend van 3,2 jongen (Corbet en Southern 1977).

Risico jongen

De eerste tochten buiten het nest zijn nog hachelijke ondernemingen maar al snel beheersen de jongen de klimtechniek goed genoeg om bij gevaar een veilig heenkomen te kunnen zoeken. In dit stadium zijn ze veelvuldig op de grond aan te treffen waar ze eenvoudig te verrassen en te vangen zijn. Hoewel precieze gegevens ontbreken, heb ik het vermoeden dat juist in dit stadium een hoge sterfte optreedt door grondpredatoren als vos en verwilderde kat en gevleugelde roofvijanden als havik en buizerd. Na het zelfstandig worden, blijven de jongen enige tijd in de buurt van het nest zwerven waarbij de toevallige passant zich afvraagt hoe

Figuur 2 Activiteitsperiode per dag van zes eekhoorns per maand gezien. (Naar Zwahlen)

het komt dat er opeens zoveel eekhoorns zijn. Daarna volgen zwerftochten die ze tot ver buiten het oorspronkelijke broedgebied brengen. Uit deze periode stammen vaak de waarnemingen van eekhoorns middenin steden of in open kultuurland zonder bos van enige omvang in de wijde omtrek. De mortaliteit is waarschijnlijk hoog in dit stadium en volgens Naumov (in Ognev 1962-63) haalt slechts 20-25% van de jongen het eerste levensjaar.

Eekhoorns en boommarters

Van de in Nederland voorkomende roofvijanden kunnen vooral boommarters en haviken gevaarlijk zijn voor eekhoorns. De invloed die boommarters op het eekhoornbestand kunnen uitoefenen (en omgekeerd) wordt vaak overtrokken en is meestal gebaseerd op de Noordepartese situatie waar eekhoorns een belangrijk onderdeel van het menu van de boomarter uitmaken (samenvatting in Bijlsma 1977). In Nederland is daarvan geen sprake. In de eerste plaats is de eekhoorn een dagdier en de boomarter een nachtdier dat alleen in uitgestrekte rustgebieden tijdens de jongenperiode overdag jagent kan worden waargenomen. Bovendien, of beter gezegd daardoor, vormt de eekhoorn een verwaarloosbaar onderdeel in het voedselpakket van de boomarter. Onder 120 gewervelde prooien die ik op de Zuidwest-Veluwe toeschreef aan de boomarter bevonden zich slechts 5 eekhoorns; muizen, konijnen en houtduiven waren veel belangrijker prooi-soorten. Overigens is de achtervolging van een eekhoorn door een boomarter een zeldzaam spectaculaire gebeurtenis waar nog lange tijd van nagenoten kan worden. De vergeleken bij de eekhoorn lompe boomarter blijkt dan in staat te zijn een formidabele behendigheid en snelheid te ontwikkelen, al moet gezegd worden dat niet alle jachten succesvol verlopen voor de boomarter. Het is opmerkelijk hoe regelmatig er in de literatuur melding wordt gemaakt van valpartijen waarbij zowel jager als bejaagde versuft op de grond blijven liggen. Blijkbaar is de achtervolging dermate opwindend dat de gebruikelijke voorzichtigheid uit het oog wordt verloren: zeker gezien vanuit de eekhoorn niet zo verwonderlijk natuurlijk!

Predatieverliezen

Predatie in zijn totaliteit heeft vermoedelijk geen invloed op de omvang van de eekhoornpopulatie. De globale gegevens van de Zuidwest-Veluwe brachten aan het licht dat slechts ruim 2% van de beginpopulatie eekhoorns ten prooi viel aan het gezamenlijke roofvijandenbestand. Zelfs wanneer we rekening houden met fouten in de methodiek, op grond waarvan tot die 2%

werd gekomen, lijkt het niet waarschijnlijk dat roofvijanden een belangrijk aandeel in de sterfte onder eekhoorns voor hun rekening nemen.

Coccidiosis

In dit verband is de sterke achteruitgang van de eekhoorn in de zestiger jaren het vermelden waard. Voorheen florerende populaties decimeerden in enkele jaren tijds, of verdwenen zelfs volledig. Hoewel ik niet de indruk heb dat er stelselmatig onderzoek is verricht naar de oorzaken van deze afname is de literatuur toch wel eenduidig in de bevattelijkheid van eekhoorns voor epidemieën. Hierbij wordt met name coccidiosis genoemd, veroorzaakt door de protozoa *Eimeria* (Wigman 1966, Corbet en Southern 1977). Hoe het zij, momenteel lijkt de eekhoorn zich weer hersteld te hebben van de in de jaren zestig opgelopen klap. En gelukkig maar, want een bos zonder eekhoorns mist toch iets van de charme van een bos met eekhoorns.

Literatuur

- Bang, P. en P. Dahlstrom, (1978) *Elseviers diersporengids*. Elsevier Amsterdam - Brussel.
- Bijlsma, R., (1977) *Enige opmerkingen over de ecologie van de eekhoorn (Sciurus vulgaris) op de ZW-Veluwe in 1976*. *Trias* 29(4): 4-13.
- Corbet, G. B. en H. N. Southern, (1977) *The Handbook of British Mammals*. 2nd edition. Oxford.
- Hanskamp, B., (1974) *De eekhoorn, Sciurus vulgaris L. Intern rapport, RIN, Leersum*.
- Ognev, S. I. (1962-63) *Mammals of the USSR and adjacent countries*. Jerusalem
- Niethammer, J. en F. Krapp, (1978) *Handbuch der Säugetiere Europas*. Band I. Wiesbaden.
- Tittensor, A. M., (1975) *The red squirrel*. London.
- Wigman, A. B., (1966) *Het slinken der eekhoornbevolking*. *De Schouw* 1966: 7-10.
- Wijngaarden, A. van, V. van Laar en M. D. M. Trommel, (1971) *De verspreiding van de Nederlandse zoogdieren*. *Lutra* 13(1-3).
- Zwahlen, R., (1975) *Die lokomotorische Aktivität des Eichhörnchens (Sciurus vulgaris)*. *Oecologia* 22: 79-98.

Oude nummers kunt u bestellen door overmaking van f 5,- per nummer incl. porto, op gironummer 13093 t.n.v. Propagandafonds Kritisch Fauna-beheer, Oosterbeek. O.v.v. jaargang en nummer. Alles zolang de voorraad strekt.
N.B. Het nummer 1978/1 is uitverkocht!

Het spreuwenboekje

Onze oud-voorzitter, Hugh Gallacher, heeft opnieuw een boekje samengesteld over de spreuuw. Ditmaal geen literatuurstudie van eigen hand, maar een verzameling opstellen van jeugdige vogelaars in de leeftijd van 11 tot 17 jaar. Hugh heeft aan de oorspronkelijke teksten niets veranderd of verbeterd. Het boekje geeft op een leuke wijze weer hoe kinderen vogels bekijken en hun waarnemingen opschrijven. Echt wetenschappelijk is het niet, maar u zult allerlei leuke waarnemingen ontdekken, zoals hoe eten spreuuwen appels, het sperpatroon van de jongen en spreuuwen onderweg. Soms spreken ze elkaar tegen, opent een spreuuw zijn snavel in de grond of juist erboven. Wel, leest u het zelf maar. *Niet alleen kinderen, maar ook volwassenen zullen veel plezier aan dit boekje beleven.* Het spreuwenboekje van Hugh Gallacher is te bestellen door overmaking van f 14,95 op giro 13093 van Propagandafonds SKF te Oosterbeek onder vermelding van „spreuwenboekje”.

Rektifikaties Argus 82/3

Helaas zijn in Argus 82/3 weer een aantal fouten en foutjes geslopen. Sommige zijn onbeduidend, maar ook een paar kanjers. We zetten ze even recht. De foto op pagina 7 is wel mooi, maar het zijn geen reeën. Stom natuurlijk edelherten in plaats van reeën afdrukken, alsof we u knollen voor citroenen wilden verkopen. Nu onze schietkalender even doornemen. Beste Redactie: Hoeveel dagen heeft juni? Hier is de wens de vader van de gedachte geweest. We hebben de jacht op ganzen 1 maand bekort zonder dat de minister van landbouw het wist. Foute boel natuurlijk.

RA/GvW

Kinderboek: De bende van Barbra

De bende van Barbra is een boek voor de jeugd vanaf 11 jaar, geschreven door Els de Groen. Aan de hand van concrete voorbeelden worden problemen, zoals dieren mishandeling, bio-industrie en chemische aantasting van het milieu aan de kaak gesteld. Door de bende wordt ruchtbaarheid gegeven aan deze wantoestanden. Ze bestaat uit personen van zeer uiteenlopende aard. In het begin handelt de bende radikaal en afkeurenswaardig. Dit ziet zij alras in en probeert daarna op een nette manier de mensen met hun neus op de milieuvervuiling en het dierenleed te duwen. Het lukt niet daar een eind aan te maken, maar de bende bereikt wel een minder vanzelfsprekende kijk op stukje vlees op het bord en de bontjas in de kast. Een duidelijk geschreven spannend boek, dat vlot leest.

Els de Groen, De bende van Barbra, Uitgeverij Westfriesland Hoorn, prijs f 29,75 (in de boekhandel).

De Knipselkrant

Allereerst danken wij de donateurs en donatrices, die ons ook dit jaar van knipsels hebben voorzien. Hopelijk blijven ze ons ook het komend jaar trouw. Daarnaast richten wij een verzoek aan hen, die tot dusver geen knipsels zonden. Voor een actuele knipselkrant met artikelen uit alle regio's is uw medewerking nodig. Denk niet: „Er wordt wel genoeg opgestuurd”. Integendeel, het kan nooit genoeg zijn. Jagers slijten tegenwoordig hun propaganda veelvuldig in de regionale pers en advertentiebladen. Misschien kunt u daarop reageren, door middel van een ingezonden stuk en stuur daarna het resultaat naar ons knipselarchief. Wij hebben uw aller medewerking hard nodig. Adres: Knipselarchief SKF, Raadhuislaan 4, 3951 CH Maarn. Ook in 1983 blijft een abonnement op de knipselkrant f 15,— voor zes afleveringen. Opgave via de penningmeester van de SKF.

Inschrijving jachtverhuur Biesbosch

Medewerkers van Staatsbosbeheer legden op onze varende jaarvergadering aan kritisch faunabeheerders uit, hoe natuurlijk de Biesbosch beheerd moet gaan worden. De bedoeling is een groot landschapspark, met veel variatie in beheer en onderhoud van de grienden. Men had zelfs gevorderde plannen voor het uitzetten van bevers om daarmee een ontbrekende schakel aan het ecosysteem toe te voegen. In het terrein moeten ekologische evenwichten gelden en natuurlijke regulatiesystemen werken. Onwillekeurig denkt men dan ook aan jachtvrij. Mis! Wat blijkt: de

Dienst der Domeinen in Breda verhuurt op 24 november de jacht op twee percelen van 116 en 46 ha bij openbare inschrijving voor zes jaar aan de meest biedende plezierjager. Beide percelen omvatten veel water en rietvlaktes, zodat de jacht op waterwild (trekvoegels) de hoofdmoot zal zijn. Daarnaast moet ook de bestrijding van schadelijk wild ter hand genomen worden. Bij al het mooie praten van de Staatsbosbeheermedewerkers verwacht je zoiets primitiefs als het verhuur van jacht toch niet meer in een natuurreservaat als de Biesbosch.

Uitzetten korhoenders Goois Natuurreservaat

In het Goois Natuurreservaat kwamen in 1970 nog 24 korhoenders voor, in 1982 nog slechts 7 hennen en geen enkele haan. De vermoedelijke reden van deze achteruitgang is de langzame verandering van het terrein, oprukkende bebouwing, recreatie druk (honden) en langzame verdroging. De beheerder, de Stichting Goois Natuurreservaat, redeneerde zonder henen geen jongen en een verzekerd uitsterven. Vandaar de aankoop van 4 henen à f 500 het stuk bij een kweker. Na een uitwenperiode in een kooi op de heide zijn de dieren losgelaten. Het GNR zelf schatte de kans op succes op minder dan 50%. Ook het wereldnatuurfonds zag geen heil in deze uitzetpoging en weigerde subsidie.

Binnen een maand waren al twee henen dood, een gegrepen door een loslopende hond, de ander geslagen door een roofvogel (havik?). De twee overgebleven henen zijn in de zomer herhaaldelijk waargenomen. Tot balsen is het nooit gekomen. Geen van de hennen heeft gebroed. De laatste maanden zijn de henen niet meer gezien, nog wel drie hennen, zodat ook de laatste twee henen waarschijnlijk dood zijn. Duidelijk bleek, dat de gefokte dieren vele handicaps hadden. Ze waren onbekend met het terrein, predatoren, slaapplaatsen, voedselbronnen en dergelijke. Dit maakt de kans op succes al vrijwel nihil. De oorzaak van de achteruitgang van de korhoenders, de langzame wijziging van het biotoop door een veranderen van het gebruik en beheer van de heide, wordt door uitzetten niet weggenomen. Het uitzetten betekent slechts in het gunstigste geval uitstel van het definitieve verdwijnen. Het is een rare gedachte, door loslaten van gekweekte beesten de korhoen te kunnen behouden, zonder het biotoop weer geschikt te maken. Overigens is de korhoen geen echte inheemse vogel. Deze arctisch-alpine soort heeft zich slechts, dank zij de mens, in Nederland kunnen vestigen door het creëren van heidevelden. Nu de heide door een ander gebruik en beheer veranderd is, is het uitsterven van de korhoen eigenlijk een natuurlijke zaak.

RA

Waar is uw nieuwe donateur?

Het kan nog net!

Tot 1 januari loopt onze donateurswerfactie. Weet u nog? Voor iedere donateur krijgt u twee stickers of een button. Bij 10 donateurs ontvangt u een set van vijf posters. Wie in het afgelopen jaar 25 nieuwe betalende donateurs heeft geworven ontvangt van ons een zilveren kraai. Degene die aan het eind van dit jaar de meeste donateurs heeft aangebracht wordt extra in het zonnetje gezet en ontvangt een bijzonder geschenk. Dus op naar de eindspurt.

De SKF kan u niet missen.

de S K F ~ WINKEL

1

5

22

17

6

20

19

7

2

1. Set van 4 ronde SKF stickers, verschillende teksten, kleur rood, blauw, groen en zilver.
per set van 4 stuks f 2,60
per 4 sets van 4 stuks f 9,10
- Nieuw*
2. „Stop ganzenjacht“-sticker f 1,60
per 4 stuks, in vierkleurendruk f 4,60
3. Sluitzegels „Stop snippenjacht“ per vel (15 stuks) f 1,10
5 vellen (75 stuks) f 3,60
4. SKF button „Dood geen dier voor plezier“ ø 3 cm rood/zwart, per stuk .. f 1,60
5 stuks f 6,10
5. Houtsnip poster f 4,55
6. Hermelijn poster f 4,55
7. SKF-kraaien poster f 4,55
4 posters (naar keuze) f 11,00
(Deze posters worden verzonden in een koker)
8. 8 Korrespondentiekarten met vogelafbeeldingen, tekst en enveloppen f 6,60
9. Meerkoetenboekje f 17,30

10. Wetenschappelijke mededeling SKF „Het ontwikkelen van de natuurlijke potenties van de centrale Veluwe“ (in het Engels) f 7,05
11. Veluwe symposiumboekje, beknopt verslag van het op 9 mei 1980 gehouden Veluwe symposium f 10,20
12. Alternatieve jachtwet f 3,10
13. Ganzenactie kaarten aan de min.-president 10 voor f 3,10
14. Verzendkaarten „Haas schiet mens“ 10 voor f 2,10
15. Abonnement SKF-Knipselkrant 6 x per jaar
donateurs f 15,- per jaar
niet-donateurs f 25,- per jaar
16. Zilveren SKF-speldjes en hangers.
Eerste gehalte zilver,
heren revers-steekspeld in doosje f 50,00,
dames ketting-hanger in doosje f 50,00
17. Etiket-stickers, 4 verschillende teksten op één vel. Kleur rood, paars, zwart of blauw (bij betaling gewenste kleur vermelden) per vel, 12 stickers f 2,10
per 4 vel, 48 stickers f 7,10

18. Sluitzegels, 10 stickers Stop Ganzenjacht + 10 stickers dood geen Dier voor Plezier op één vel. Kleur rood/zwart, per vel f 1,60
per 5 vellen. 100 stickers f 6,10
19. 100 stickers Stop Snippenjacht. Kleur rood/wit f 5,10
20. Zwartboek Nederlandse jager, een bloemlezing uit de jaargangen van de Nederlandse jager f 5,00
21. Kraaien krassen poster, kleur blauw/zwart/wit f 4,35
- Nieuw*
22. Nieuwjaarskaarten, set van 4 kaarten met enveloppen f 3,10
20 kaarten met enveloppen f 12,00

Prijzen inclusief verzendkosten

Alle artikelen worden per omgaande verzonden.

Bovenstaande artikelen zijn te bestellen door overmaking van het juiste bedrag, en onder vermelding van het gewenste artikel, op giro 130 93 ten name van Propagandafonds Stichting Kritisch Faunabeheer, Oosterbeek.